

บทที่ 2

ลักษณะสากลของนิทานชุดจ่าง กวีง

นิทานชุดจ่าง กวีง จัดอยู่ในประเภท นิทานตลกเจ้าปัญญา (Trickster tale) ซึ่งมีอยู่ในทุกสังคม ในทุกประเทศ โดยมีลักษณะบางประการพ้องกัน แต่ต่างกันในเรื่องละเอียดของเนื้อหา ที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศ

นิทานตลกเจ้าปัญญา มีลักษณะคล้ายเกร็ดขำขัน และมักเชื่อกันว่าเคยมีตัวตนจริง ในด้านเนื้อหาโดยทั่วไปเป็นเรื่องมนุษย์เจ้าปัญญาคนหนึ่งที่มีไหวพริบปฏิภาณดี สามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ หรือแก้ปัญหาที่ยาก ๆ ได้โดยง่าย ซึ่งวิธีการแก้ไขของเขามักเต็มไปด้วยกลอุบาย พร้อม ๆ กับการสร้างความตลกขบขันในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ตัวละครเอก (หรือ trickster hero) ในบางวัฒนธรรมอาจมีลักษณะเป็นผู้วิเศษ หรือเป็นถึงเทพยดา แต่ในบางวัฒนธรรมอาจเป็นเพียงคนโง่ หรือดูเหมือนเด็กไร้เดียงสา¹ นิทานตลกเจ้าปัญญา มีความโดดเด่นโดยมีมนุษย์เจ้าปัญญา ซึ่งเป็นตัวละครที่มีลักษณะเฉพาะ เหตุการณ์ในเรื่องจะแบ่งออกเป็นตอน ๆ เพื่อให้มนุษย์เจ้าปัญญาได้แสดงการแก้ปัญหาแต่ละอย่าง ส่วนตัวละครประกอบอื่น ๆ อาจเปลี่ยนไปได้เรื่อย ๆ

นิทานตลกที่มีตัวเอกเจ้าปัญญา มักเป็นเรื่องราวที่ตัวเอกจะต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถใช้สติปัญญา ความฉลาด ปฏิภาณ ไหวพริบ ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ผ่านพ้นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยตนเป็นฝ่ายชนะ ซึ่งจะไม่สนใจว่า การได้มาซึ่งความชนะนั้นมาจากวิถีทางใด ส่วนมากมักจะเกิดจากการเล่นกับคำ ภาษา หรือกลอุบายที่ทำให้ฝ่ายตรงข้ามพลั้งพลาด อาจเกิดการบาดเจ็บ หรือถึงแก่ชีวิต เหตุเหล่านี้ ก่อให้ผู้ฟัง / ผู้อ่าน เกิดความขบขันขึ้นในโลกของนิทาน ด้วยเหตุนี้ นิทานตลกเจ้าปัญญาจึง

¹ Apte, Mahadev L. *Humor and Laughter*, (Ithaca and London: Cornell University Press, 1985). อ้างถึงใน กาญจนา เจริญเกียรติ บวร, "การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องตลกภาษาไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 63.

เป็นที่นิยม และแพร่หลายอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าในประเทศต่าง ๆ มักมีนิทานประเภทนี้ปรากฏอยู่โดยทั่วไป*

ในบทนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาลักษณะสากลของนิทานชุดจ่าง กว้าง เพื่อแสดงให้เห็นว่า นิทานชุดนี้มีแบบเรื่อง (Tale type) ของนิทาน และ อนุภาค (Motif) บางประการที่ร่วมกันกับนิทานประเภทเดียวกันนี้ของนานาประเทศทั่วโลก โดยจะศึกษาจากดัชนีแบบเรื่องนิทานของนิทานพื้นบ้าน (The type of the Folklore) ที่รวบรวมโดย อานติ อาร์น (Antti Aarne) และ สติธ ทอมป์สัน (Stith Thompson) ศึกษาแบบเรื่องของนิทานชุดนี้ และใช้ดัชนีอนุภาคของนิทานพื้นบ้าน (Motif - Index of Folk Literature) ของ สติธ ทอมป์สัน ประกอบการศึกษาอนุภาคของนิทานทั้ง 58 เรื่องในชุดนี้ รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบนิทานตลกเจ้าปัญญาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยเปรียบเทียบเหตุการณ์หลักที่เหมือนกัน ซึ่งมีความแตกต่างของอนุภาคในแต่ละประเทศ ผ่านนิทานเรื่องศรีธนญชัย ของประเทศไทย นิทานเรื่องเชียงเมียง ของประเทศลาว และนิทานเรื่องธนัญชัยของประเทศไทย กัมพูชา รวมถึงการเชื่อมโยงนิทานตลกเจ้าปัญญาเรื่อง ไอ้สุ ไอ้สี ของชาวไต ในแคว้นสิบสองพันนา กับนิทานตลกเจ้าปัญญาเรื่องต่าง ๆ ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

2.1 แบบเรื่องของนิทาน

ในทางคติชนวิทยา ได้อธิบายไว้ว่า แบบเรื่องนิทาน หมายถึง โครงเรื่องของนิทานที่ทำให้ให้นิทานแต่ละเรื่องมีลักษณะเฉพาะต่างจากนิทานเรื่องอื่น ๆ² ดังที่ สติธ ทอมป์สัน³ อธิบายไว้ว่า

A type is a tradition tale that has an independent existence. It may be told as complete narrative and does not depend for its meaning on any other tales..... It may consist of only one motif or of many. Most animal tales and jokes are types of one motif. The ordinary Marchen (tales like Cinderella or Snow White) are types consisting of many of them.

* ดูภาคผนวก ๑

² ศิวพร ศิวพร ณ ถลาง, ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน, หน้า 66.

³ Stith Thompson, The Folktale, p. 415.

กล่าวได้โดยสรุปจากคำอธิบายข้างต้น แบบเรื่องของนิทานแต่ละแบบดำรงอยู่อย่างอิสระในลักษณะของเรื่องเล่าที่สมบูรณ์ด้วยตัวเอง นิทานแต่ละแบบเรื่องอาจประกอบด้วยอนุภาคเดียวหรือหลายอนุภาคได้ แบบเรื่องของนิทานเรื่องสัตว์ นิทานมุขตลก ส่วนมากมีอนุภาคหลักเพียงอนุภาคเดียว ส่วนนิทานมหัศจรรย์จะประกอบด้วยหลายอนุภาค

แอนตี อาร์น (Antti Aarne) นักวิชาการชาวฟินแลนด์ เป็นผู้ริเริ่มศึกษานิทานพื้นบ้านโดยนำมาจำแนกตามแบบเรื่อง เขาได้จัดทำหนังสือ *ดัชนีแบบเรื่องของนิทานพื้นบ้าน* โดยนำนิทานจากยุโรปตอนเหนือมาจำแนกโดยละเอียดตามแบบของเรื่อง แอนตี อาร์น ได้จำแนกนิทานที่รวบรวมได้ออกเป็น 540 แบบเรื่อง ต่อมา สตีธ ทอมป์สัน ได้แปลหนังสือเล่มนี้จากภาษาฟินแลนด์เป็นภาษาอังกฤษ โดยยังคงใช้ชื่อเดิมว่า *ดัชนีแบบเรื่องของนิทานพื้นบ้าน (The Types of the Folktale)*⁴ ในปี 1928 ได้เพิ่มเติมข้อมูลโดยจำแนกแบบเรื่องของนิทานในยุโรปตอนใต้ และฉบับปรับปรุงในปี 1961 ได้ศึกษาและประมวลนิทานในภูมิภาคยุโรปตะวันตก ยุโรปตะวันออก อินเดีย และเอเชียเพิ่มเติม หลังจากนั้น นักคติชนวิทยาได้ศึกษาแบบเรื่องนิทานพื้นบ้านชาติต่าง ๆ ขึ้นอีก ได้แก่ แบบเรื่องนิทานเกาหลี แบบเรื่องนิทานแอฟริกา แบบเรื่องนิทานอินเดียแดงในอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ เป็นต้น ซึ่งการศึกษาเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาเปรียบเทียบแบบเรื่องของนิทานชาติต่าง ๆ ว่ามีความเหมือนและความต่างกันอย่างไร

การศึกษาของนักคติชนเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ในแต่ละชุมชน แต่ละสังคม มีนิทานที่เล่าสู่กันฟัง ถ่ายทอดสู่กันภายในชุมชน และสังคมของตน โดยใช้เนื้อหาใกล้ตัว ความประทับใจที่ได้พบเจอมา โดยนำเสนอผ่านเรื่องราวในนิทาน

แม้ว่าที่มาของเนื้อหาจะเกิดขึ้นต่างกัน แต่นิทานเหล่านี้ก็มีความคล้ายคลึงกันระหว่างชุมชน และสังคมอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแบบเรื่องของนิทาน เช่น นิทานชุดจ่าง กวิ้ง ของประเทศเวียดนาม มีความคล้ายคลึงกับนิทานเรื่องศรีธนญชัย ของประเทศไทย นิทานเชียง เมียง ของประเทศลาว ธนัญชัย ของประเทศกัมพูชา พบว่านอกเหนือจากการมีลักษณะร่วมกันบางประการในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว แบบเรื่องเดียวกันนี้ยังปรากฏในภูมิภาคอื่นของโลกด้วยเช่นกัน เช่น เรื่อง ออยเลนซปีเกิล (Aylenspigen) ของ

⁴ Antti Aarne and Stith Thompson, *The Types of the Folktale*, (Helsinki: Indiana University Press, 1987)

ประเทศเยอรมนี โกงเนลา (Gonenla) ของประเทศอิตาลี พอสตราตโรค (Prostatroc) ของประเทศเนเธอร์แลนด์ ดิสมา คาน (Tisma Khan) ของประเทศอินเดีย เป็นต้น*

นิทานเหล่านี้เป็นนิทานที่ต่างก็มีความสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถนำไปเล่าได้โดยอิสระ ไม่ต้องอาศัยความหมาย หรือเนื้อความของนิทานเรื่องอื่นใดอีก โดยบอกได้อย่างชัดเจนว่า นิทานเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับใคร ซึ่งเป็นตัวเอกของนิทาน มีพฤติกรรมที่เข้าใจพริบสติปัญญา ความเฉลียวฉลาดของตนต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม โดยที่ตัวเอกมักจะได้รับชัยชนะเหนือฝ่ายตรงข้าม ที่มักจะพบกับความพ่ายแพ้ อับอาย จนมุม นิทานที่มีลักษณะดังกล่าวนี้สามารถจัดอยู่ในแบบเรื่องของนิทานในหมวด นิทานมุขตลก (joke and anecdotes) ตามที่ อานติ อาร์น และ สติธ ทอมป์สัน (1987) ได้แบ่งหมวดหมู่ของดัชนีแบบเรื่องไว้เป็น 5 หมวดใหญ่ ๆ ได้แก่ หมวดนิทานเรื่องสัตว์ (animal tales) หมวดนิทานมหัศจรรย์ (ordinary folk – tales) หมวดนิทานมุขตลก (joke and anecdotes) หมวดนิทานเข้าแบบ (formula tales) และ หมวดนิทานเบ็ดเตล็ด (unclassified tales)

ในหมวดนิทานมุขตลก ได้แบ่งแบบเรื่องย่อย ๆ ไว้ดังนี้

แบบเรื่องที่	1200 – 1349	นิทานเกี่ยวกับคนโง่ (Numskull Stories)
	1350 – 1439	นิทานเกี่ยวกับคู่สามีภรรยา (Stories About Married Couples)
	1440 – 1524	นิทานเกี่ยวกับผู้หญิง (Stories about a Woman (Girl))
	1525 – 1874	นิทานเกี่ยวกับผู้ชาย (Stories about a Man (Boy))
	1525 – 1639	ผู้ชายที่เฉลียวฉลาด (The Clever Man)
	1640 – 1674	เหตุบังเอิญที่ทำให้เกิดโชคดี (Lucky Accidents)
	1675 – 1724	ผู้ชายที่โง่เขลา (The Stupid Man)

* ดังรายละเอียดในภาคผนวก จ

- 1725 – 1849 มุขตลกเกี่ยวกับนักบวชและคณะสงฆ์
(Jokes about Parsons and Religious Orders)
- 1850 – 1874 นิทานเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับคนกลุ่มต่าง ๆ
(Anecdotes about Other Groups of People)
- 1875 – 1999 นิทานโกหก (Tales of Lying)

2.1.1 ความเฉลียวฉลาด

นิทานชุดจ่าง กว๊ิง เป็นนิทานมุขตลกที่มีเนื้อหาประกอบด้วยเรื่องสั้น ๆ ในแต่ละเรื่องมุ่งแสดงให้เห็นความสามารถทางสติปัญญา ความเฉลียวฉลาดของจ่าง กว๊ิง โดยมีความสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถนำไปเล่าเป็นตอน ๆ ได้โดยอิสระ ซึ่งพิจารณาแล้วว่า สอดคล้องกับแบบเรื่องที่ 1525 – 1674 ที่กล่าวถึงนิทานเกี่ยวกับผู้ชาย ด้วยเพราะตัวเอกในนิทานเรื่องนี้คือ กว๊ิง ถูกกำหนดให้เป็นชาย ผู้มีคุณสมบัติพิเศษที่ชัดเจนคือ มีความเฉลียวฉลาด (The clever man) ระหว่างแบบเรื่องที่ 1525 – 1638 ดังที่ปรากฏอยู่ตั้งแต่เริ่มแรกของนิทานชุดนี้ที่กว๊ิง สามารถตอบทกลอนที่แม่ของเขาแต่ได้ตั้งแต่เขายังอยู่ในท้อง

เรื่องราวมีอยู่ว่า ในขณะที่แม่ของกว๊ิงกำลังตั้งครรภ์นั้น วันหนึ่งแม่ไปซักผ้าที่สระน้ำ มองเห็นเปิดตัวใหญ่กำลังว่ายน้ำอย่างสนุกสนาน และเปล็ดเปลลิน แม่รู้สึกประทับใจกับภาพที่ได้เห็นในขณะนั้น จึงกล่าวบทกวีที่ไพเราะว่า

Lênh đênh bầu trời mặt nước.

Ai ngờ, chợt bà nghe tiếng trẻ con từ trong bụng mình phát ra:

Lảng lơ quả mít trên cành.

“ล่องลอยอยู่ระหว่างผืนน้ำและแผ่นฟ้า”

ทันใดนั้นนางก็ได้ยินเสียงเด็กพูดดังมากจากในท้องว่า

“คิดไปคิดมา ดั่งขนุนบนกิ่งคาคบไม้”

Thật là đối thanh, đối ý, đối lời. Bà mẹ sống số hồi lâu về sự khác thường ấy và tin rằng đứa con sau này mình sinh chẳng khác người nhà trời xuất thế. Về sau, quả như lời, Quỳnh sinh ra và lớn lên như một nhân vật khác thường.

Giải tử trong bụng mẹ⁵

Nếu tất cả sự trôi chảy, tất cả sự suy nghĩ, tất cả sự sử dụng của nàng
 ngạc nhiên ở một thời gian nào đó về sự bất thường này và nghĩ rằng
 đứa con mà nàng sẽ sinh ra này sẽ khác biệt từ mọi người
 sau đó, là đúng như lời của nàng, kình sinh ra vàเติบโตขึ้นเป็น
 บุคคลที่พิเศษกว่าคนธรรมดาทั่วไป

เก่งตั้งแต่ในครรภ์

ในวัยเด็ก กวี๋ยังได้รับกิตติศัพท์ว่าเป็นเด็กฉลาด จนเป็นที่ยกย่องในบรรดาเพื่อนฝูง
 วัยเดียวกัน

Khi Quỳnh lên sáu, lên bảy, đã nổi tiếng thông minh, lắm mưu, nhiều kế, tính thích đùa nghịch khác người. Quỳnh ít tuổi nhưng hay chơi với bạn lớn. Ai cũng tôn Quỳnh làm đầu,... Quỳnh trong các trò diễn nổi sớm thông hiểu, ai cũng phục Quỳnh trong các cuộc vui, có tài biến hóa linh hoạt.

Ông to đầu, Ông nổ lửa⁶

⁵ Nguyễn Trường. Truyện cười dân gian Việt Nam Trạng Cười, trang 5-6.

⁶ Ibid., p. 6.

เมื่อกวีงอายุประมาณ 6-7 ขวบ ได้รับกิตติศัพท์ว่าเป็นเด็กฉลาด เจ้าเล่ห์ และชอบล้อเล่นกับคนอื่นเสมอ กวีงมักมีเพื่อนเล่นที่อายุมากกว่า แต่ทุกคนก็ยกย่องให้กวีงเป็นหัวหน้า... ทุกวันตลอดเวลา ใคร ๆ ต่างก็ยอมรับ กวีง เพราะเขาสามารถ คิด ดัดแปลง และนำเพื่อน ๆ เทียวเล่นในสถานการณที่ต่างกันไป

นายหัวโตและนายระเบิดไฟ

รวมถึงขุนนางผู้ใหญ่หลังจากที่ได้ประลองปัญญากับกวีงแล้ว ก็ยอมรับความสามารถของ กวีงตั้งแต่เขายังเป็นเด็ก เช่น เรื่องฟ้าส่งท่านตุ๊กก้าดให้มาเกิด กล่าวว่

Ông Tú tuy đã phục Quỳnh nhưng chưa chịu tha, lại ra cho Quỳnh một câu đối nữa... Ông Tú đăng hòng, biết mình mắc lõm, song chẳng dám hó he nữa lời... Từ đó không còn ba hoa khi gặp Quỳnh ở đâu nữa vì ông biết đối thủ chẳng phải tay vừa.

Trời sinh ông Tú Cát⁷

ท่านตุ๊ก ยอมรับในความสามารถของกวีง แต่ยังไม่ยอมแพ้ กลับทดสอบกวีงต่อไปอีก... ท่านตุ๊กพ่ายแพ้ รู้ว่าตนตกเป็นเหยื่อ จึงไม่กล้าที่จะต่อกлонอีก... จากนั้นเมื่อพบกับกวีงที่โต ท่านตุ๊กไม่กล้าพูดคุยด้วยอีก เพราะรู้ว่าตนเป็นคู่ต่อสู้ที่ไม่ทัดเทียม

แม้แต่พระราชาก็ได้ประสบกับการใช้ไหวพริบ และสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดของกวีง ตั้งแต่กวีงยังเป็นเด็ก เมื่อพระองค์มีรับสั่งให้ชาวบ้านที่ จังหวัดแขวง ฮวา (ซึ่งเป็นจังหวัดที่ครอบครัวของกวีงอาศัยอยู่ และพ่อของเขามีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน) หาแพะตัวผู้ตั้งท้องมาถวาย กวีงคิดหาทางออกให้กับพ่อและทุกคนในหมู่บ้าน ด้วยการให้พระราชพาประทานให้พ่อของตนตั้งท้องให้ เพื่อให้ตนได้มีน้องไว้เป็นเพื่อนเล่น พระราชาไม่สามารถกระทำเช่นนั้นได้

⁷ Ibid., pp. 9 - 10.

กวีจึงใช้คำตอบของพระรายนันเป็นทางออกให้กับการหาแพะตัวผู้ตั้งท้อง เหตุการณ์ในครั้งนี้ทำให้พระราชาเห็นความเฉลียวฉลาดในตัวกวี

Vua cùng các quan đi hộ giá chứng kiến câu chuyện từ đầu đến cuối, biết đứa trẻ này có tài ứng vào ngôi hùng tinh kia, liền ban thưởng hậu cho Quỳnh, và tha cho dân chúng khắp tỉnh Thanh Hóa không phải cống dê đực nữa.

Thế là kế vua được thực hiện, mà Trọng Quỳnh cũng có cơ hội phát lộ tài năng, chẳng mấy lâu nổi tiếng khắp nước.

Dê đực chữa⁸

พระราชาและเหล่าขุนนางผู้ตามเสด็จได้ยินดั่งนั้น จึงรู้ได้ว่าเด็กคนนั้นคงเป็นผู้มีบุญญาธิการที่ตามหานั้น พระราชาจึงพระราชทานของกำนัลให้ กวีและยกโทษให้ชาวบ้านในจังหวัดแทง ฮวา ไม่ต้องถวายแพะตัวผู้ที่ตั้งท้องอีกต่อไป

ในที่สุดกวีก็ได้แสดงความสามารถ และมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วแผ่นดิน

แพะตัวผู้ตั้งท้อง

ความฉลาดของกวี ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของเขาดังนี้

การได้รับการศึกษาในขั้นต้นจากขุนนางบ้าง โดยที่ขุนนางบ้าง มีการทดสอบเด็กแต่ละคนที่จะสมัครมาเป็นศิษย์ด้วยการให้แต่งคำประพันธ์ต่อจากตน ในการทดสอบครั้งนี้

⁸ Ibid., p. 15.

นอกจาก กว๊ิง จะแต่งคำประพันธ์ที่มีความหมายและยังเลือกคำมาใช้ได้จนเป็นที่พอใจของ
ขุนนางบ้าง

Quan Bảng thấy Quỳnh chữ nghĩa xuất chúng,
không phải hạng học trò học troẹt tầm thường, có tài
ứng khẩu thành chương nên mừng lắm, đâm ra yêu
quý, giữ chằng lại nhà nuôi cho ăn học. Thông minh,
sáng dạ biến báo hơn người, học một biết mười, trình
độ tấn tới trông thấy, bạn bè đều phục là Quỳnh tài
giỏi nhất lớp.

Dòm nhà quan bảng⁹

ขุนนางบ้าง เห็นกว๊ิงมีความรู้และความสามารถเกินกว่าคน
อื่น ๆ หาใช่ลูกศิษย์ธรรมดาเหมือนคนอื่น ๆ ขุนนางบ้างดีใจมากจึง
รับกว๊ิงเป็นลูกศิษย์ให้เรียนอยู่ที่บ้านของตน กว๊ิงเป็นคนที่ฉลาด มี
ไหวพริบเพียงได้ฟังการอธิบายแค่เล็กน้อยก็มีความเข้าใจที่กว้างไกล
เพื่อน ๆ ก็ให้ความนับถือ กว๊ิงว่าฉลาดที่สุดในชั้นเรียน

แอบดูบ้านขุนนาง

การเข้ารับราชการโดยผ่านการทดสอบอย่างเป็นทางการจากราชการ ซึ่ง
ขณะนั้น กว๊ิงมีอายุเพียง 15 ปี เท่านั้น ดังที่บอกไว้ในเรื่องว่า

Ở độ tuổi mười lăm, Quỳnh đã có tiếng là người
thông thái, hiểu rộng biết nhiều. Thiên hạ có bảy
bồ chữ thì đến năm bồ đã nằm trong bụng Quỳnh
rồi.

Trên câm điếc, dưới cũng câm điếc¹⁰

⁹ Ibid., p. 20.

¹⁰ Ibid., p. 42.

เมื่ออายุ 15 ปี กวีงได้ชื่อว่าเป็นคนที่มีความสามารถ เป็นผู้รอบรู้
ถ้าหากความรู้ทั้งหมดมี 7 ส่วน กวีงรู้แล้วถึง 5 ส่วน

เจ้านายกับขุนนางต่างก็เป็นไว้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขณะที่กวีงทำข้อสอบเพื่อสอบเข้ารับราชการเป็นขุนนางนั้น
ขณะที่ทำข้อสอบ กวีงสามารถคิดคำตอบได้อย่างง่ายดาย และทำเสร็จก่อนเวลาที่กำหนดไว้
(กระดาษเหลือวาดข้าง)

รวมถึงการเป็นตัวแทนของประเทศ เพื่อแสดงความสามารถให้ชาวจีนยอมรับ

Quỳnh đi sứ, quan Tàu và binh lính tùy ting đến trạm
tiếp sứ, đón Quỳnh. Để thử tài sứ An Nam, quan Tàu
sai lính mang đến một cây gỗ bằng đầu bằng đuôi, rồi
nói với Quỳnh.

- Nghe tin sứ An Nam học rộng, tài cao, đoán trước
được mệnh trời, vậy sứ cho biết, cây gỗ này đặng nào
là gốc, đặng nào là ngọn?

Đặng gốc, đặng ngọn¹¹

กวีงได้เป็นทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศจีน เพื่อจะทดสอบ
ความสามารถของทูตประเทศอันนาม ขุนนางจีนจึงให้ทหารนำท่อน
ซุงมาท่อนหนึ่ง แล้วบอกกับกวีงว่า

“ได้ยินว่าทูตของประเทศอันนามมีความรู้ และ
ความสามารถเกินตัว ดังนั้นจงบอกให้ข้ารู้ว่า ส่วนไหนเป็นท่อนโคน
ส่วนไหนเป็นท่อนปลาย”

ส่วนโคน ส่วนยอด

¹¹ Ibid., p. 66.

การทดสอบในเรื่องสวนโคน ส่วนยอดครั้งนี้ กวีง ไปประเทศจีนในตำแหน่งทูตซึ่งต้องไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศจีน และต้องพยายามหาคำตอบให้ได้ว่า ท่อนไม้ที่เหล่าขุนนางจีนนำมาแสดงไว้ นั้น ด้านไหนเป็นส่วนโคน และด้านไหนเป็นส่วนยอด กวีงจะหาคำตอบได้ก็ต่อเมื่อได้เห็นท่อนไม้จุ่มลงในน้ำ หากส่วนไหนลอยส่วนนั้นจะเป็นส่วนยอด เขาจึงให้คนทำท่อนไม้นั้นเปราะซี่ควาย และจำเป็นต้องนำท่อนไม้ดังกล่าวไปล้างน้ำให้สะอาดเมื่อนำท่อนไม้ไปล้างในบ่อน้ำ จึงมีด้านที่ลอยขึ้นมา และด้านที่จมน้ำ ทุกอย่างจึงเป็นไปตามอุบายที่กวีงคิดไว้

อีกครั้งเมื่อทูตจีนทำให้กวีงแข่งวาดภาพสัตว์กับคนของตน กวีงใช้นิ้วมือทั้งสิบนิ้วจุ่มลงในน้ำหมึก แล้วบอกว่าภาพของตนคือไส้เดือน 10 ตัว ในขณะที่ทูตจีนยังวาดรูปสัตว์ไม่เสร็จแม้แต่ตัวเดียว ดังปรากฏในเรื่องแข่งวาดรูป ทูตจีนหาทางแก้แค้นครั้งนี้ด้วยการทำชนควาย โดยก่อนแข่งขัน ทูตจีนได้เลือกใช้ควายที่มีร่างกายใหญ่โต แข็งแรง คึกคะนอง แต่กวีงกลับใช้ลูกควายที่ยังไม่หย่านม โดยก่อนแข่ง เขาได้นำควายตัวนี้ไปขังไม่ให้กินนม ลูกควายจึงหิวลมอย่างยิ่ง เมื่อเจอควายตัวใหญ่กว่า จึงคิดว่าเป็นแม่ของตน มุ่งแต่จะมุดท้องเข้าไปกินนม ควายตัวใหญ่จึงได้แต่วิ่งหนี จากเรื่อง แข่งชนควาย กวีงรู้ว่าตนไม่สามารถหาควายที่ตัวใหญ่ทัดเทียมกับฝ่ายตรงข้ามมาสู้ด้วยการใช้พละกำลัง เขาจึงต้องใช้กลวิธีการต่อสู้ทางอื่นเพื่อได้มาซึ่งชัยชนะ

หลายครั้งหลายหนที่กวีงต่อสู้กับทั้ง ขุนนาง รวมถึงทูตของจีน กวีงได้รับชัยชนะ จนกระทั่งจักรพรรดิของจีนกล่าวชื่นชมกวีงว่า

Vua Tàu đọc xong, gật gù phê là tuyệt tác, rồi bồng hỏi Quỳnh:

- Văn tài như ông, xứ Nam có mấy người?
- Dạ, tôi chả đáng mặt văn tài xứ Nam, vì xứ Nam tôi nhiều người giỏi lắm, còn vô học như tôi – Quỳnh nói chêm. Lại và hơi nhấn giọng, nghĩ đến lời vua Tàu lúc nãy mắng mình là vô học – Vâng, cái đồ vô học như tôi thì ở nước Nam mỗi nhà đều có một vài người.

Vua Tàu nghe vậy cả kinh, biết là mắc mưu Trưng
Quỳnh mà vẫn phục tài sứ thần Nam quốc.

Thơ trống, vần thiên¹²

กษัตริย์จีนอ่านแล้วก็พยักหน้า ชมว่าเป็นงานชิ้นเอก แล้วถาม
กวีงว่า

"คนที่เขียนเก่งเช่นท่านนี้ ประเทศใด (เวียดนาม) มีกี่คน"

"ข้าพเจ้าไม่ใช่คนเขียนที่เก่งกาจอะไรหรอกขอรับ ประเทศ
ของข้าพเจ้ามีคนเก่งมากมาย ส่วนคนที่ได้รับการศึกษาอย่างข้าพเจ้าที่
ประเทศเวียดนามมีอยู่ในทุกบ้าน บ้านละคนสองคน (กวีงพูดซ้ำ ๆ
และเน้นเสียงที่คำว่า "ได้รับการศึกษา" ที่กษัตริย์ว่าเขาตอนแรก)

กษัตริย์รู้สึกเกรงขาม รู้ว่าตนตกหลุม หลงกลของกวีง แต่ก็ยอมรับ
ในความสามารถของทูตจากประเทศทางใต้

ภาพย์กลอง กลอนฟ้า

จวบจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิตกวีง เขารู้ว่าพระราชานามายปองชีวิตของเขา
ต้องการฆ่าเขา จึงออกอุบายให้กับคนที่บ้านไว้ว่า หากเขากลับจากในวังแล้วตายไป ไม่ให้จัด
งานศพ แต่กลับให้แสดงเหมือนเขายังมีชีวิต เต็มไปด้วยความครึกครื้น ภรรยาของกวีงทำ
ตามที่กวีงสั่งไว้ ทำให้เจ้านายต้องกลับไปกินยาพิษที่ตนสั่งให้คนครัวใส่อาหารให้กวีงกิน
ก่อนหน้านั้นด้วยตัวเอง ทำให้ทั้งกวีงและเจ้านายต้องตายตามกันไปในที่สุด ดังปรากฏใน
เรื่องจางตาย เจ้านายก็สิ้น

การทำให้จาง กวีง ตัวเอกของนิทานชุดนี้เป็นผู้ชายที่เฉลียวฉลาดอย่างชัดเจนดังที่
ได้กล่าวไปแล้วนั้น เพื่อจะทำให้ผู้ฟัง/ผู้อ่านสนุกสนานไปกับไหวพริบ สติปัญญา ความเฉลียว
ฉลาดของกวีง และไม่เกิดความคลางแคลงใจจนกระทั่งรับไม่ได้ว่าเหตุใดเรื่องต่าง ๆ จึง
เป็นไปได้อย่างเกินกว่าความเป็นจริง อีกทั้งความเฉลียวฉลาดดังกล่าวนี้ ทำให้เขาได้รับชัย

¹² Ibid., pp. 110 - 111.

ชนะเหนือบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นกษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการ รวมถึงชนชั้นปกครองของประเทศจีน อีกทั้งยังทำให้คนกลุ่มนี้กลายเป็นตัวตลก และถูกหัวเราะเยาะในความเขลาหรือความด้อยกว่ากวี

2.1.2 คู่ตรงข้ามที่โง่เขลา

แบบเรื่องของนิทานมุขตลกที่พบในนิทานชุดจ่าง กวีอีกแบบเรื่องหนึ่ง ได้แก่แบบเรื่อง 1678 – 1724 ผู้ชายที่โง่เขลา (The stupid man) นับเป็นกลุ่มคนที่จัดอยู่ในกลุ่มตรงกันข้ามกับตัวเองโดยสิ้นเชิง พฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลกลุ่มนี้จึงเป็นความตลกสนุกสนานที่สามารถนำมาล้อเล่นได้อย่างสนุกสนาน โดยกวีล้อเล่นกับลูก ๆ ของผู้นำหมู่บ้าน รวมถึงกลุ่มของลูกเศรษฐีที่อยากมีหน้ามีตาในสังคม แต่ไม่มีความสามารถในการผ่านกระบวนการสอบเข้ารับราชการ จึงขอร้องให้กวีช่วยเหลือ กวีบังคับให้บุคคลกลุ่มนี้มาที่บ้านของตนแล้วตีเมียแล้วกันจนเมามา ย กวีเอาผ้าปิดหัว ปิดหน้าทุกคนอย่างมิดชิด และห้ามกลับบ้านไปหาภรรยาของแต่ละบ้าน คืนนั้นภรรยาต่างก็นอนกับชายที่ไม่ใช่สามีของตน เมื่อตื่นขึ้นชายกลุ่มนี้รู้สึกเสียหน้า ต่างก็เดินกลับบ้านของตน เห็นภรรยาของตนยังคงมึนงงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นที่ขบขันขบใจของผู้อ่าน / ผู้ฟัง ซึ่งตลกขบขันกับพฤติกรรมของคนกลุ่มนี้เป็นอย่างยิ่งที่ถูกกวีหักหลัง ดังเนื้อหาในเรื่องอยากมีหน้ามีตา ทั้งยังเป็นการสั่งสอนให้ทุกคนรู้ว่าหากจะได้มาซึ่งบารมี หรือการนับหน้าถือตาจากบุคคลต่าง ๆ นั้น ต้องกระทำด้วยตนเอง ได้มาด้วยความสามารถของตน บารมีของพ่อ ฐานะของครอบครัวก็ไม่สามารถช่วยเหลือได้

2.1.3 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชวนหัว

แบบเรื่องของนิทานมุขตลกที่ปรากฏในนิทานชุดจ่าง กวีอย่างชัดเจนอีกประการหนึ่งคือ แบบเรื่อง 1725 – 1849 มุขตลกเกี่ยวกับนักบวชและคณะสงฆ์ (Jokes about parsons and religious orders) ในที่นี้ผู้วิจัยได้พิจารณามุขตลกที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้ในแบบเรื่องนี้ด้วย

ในสังคมทั่วไป นับว่ากลุ่มนักบวช คณะสงฆ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งเคารพบูชาของชาวบ้านทั่วไป ทุกคนให้ความเคารพนับถือ ไม่มีใครกล้าล้อเล่นกับคนกลุ่มนี้ แต่ในนิทานมุขตลก ตัวเอกสามารถล้อเล่นกับบุคคลกลุ่มนี้ได้ด้วยความสนุกสนาน ดังที่กวีได้ล้อเล่นกับเจ้าแม่เหลิยวหลายครั้งหลายหน เช่น การนำเงินทำบุญที่ชาวบ้านนำมาบูชาเจ้าแม่เหลิยวไป

ใช้ (เรื่องยืมเงินวัดเหลียว) หรือการแก้บนตามที่กวีงได้บนบานไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ครั้งที่ตนจะไปสอบขุนนางชั้นต้น กวีงบนบานไว้ว่า หากตนสอบผ่านจะแก้บนด้วยวัว 3 ตัว เขานำวัวไปบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3 ตัว ตัวหนึ่งเป็นแม่ อีกตัวหนึ่งเป็นลูกวัว เขาขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าจะนำลูกวัวไปเลี้ยงชาวบ้าน แล้วผูกวัวตัวแม่ไว้ที่ศาล เมื่อกวีงจูงลูกวัวออกมา แม่วัวจึงวิ่งตาม ทำให้เจ้าแม่เหลียวไม่ได้วัวในพิธีแก้บนแม่แต่ตัวเดียว เพราะกวีง ใช้สัญชาตญาณของวัวแม่ลูกอ่อนที่ไม่ยอมให้ลูกห่างจากตนไปไกล เป็นต้นเหตุให้วัวตัวแม่ต้องวิ่งตามลูกออกไป เขาแกล้งทำเป็นไม่รู้ และบอกว่า คงจะเป็นความใจดีของเจ้าแม่เหลียวที่เห็นว่าคุณยากจน จึงจะคืนวัวทั้งสองตัวให้กับตน

อีกครั้งที่กวีงใช้กลไกทางภาษาด้วยวิธีการเล่นคำ กับการแก้บน เมื่อลูกและภรรยาของกวีงป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุและรักษาอย่างไรก็ไม่หาย เป็นผลมาจากการแก้บนของเขา ในครั้งก่อน ชาวบ้านจึงบอกให้เขาไปบนบานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกครั้ง ในครั้งนี้เขาจะถวายบ่าบ่อ (ในภาษาเวียดนามคำนี้มีความหมาย 2 อย่าง คือ วัวสามตัว กับ คลานสามรอบ) สิ่งศักดิ์สิทธิ์คิดว่าเขาจะถวายวัวสามตัว จึงบันดาลให้ลูกและภรรยาของเขาหายป่วย เมื่อเหตุการณ์คลี่คลายเขาจึงมาคลานรอบศาลสามรอบ เพื่อเป็นการแก้บน เขาหันหน้าไปทางศาลเจ้าด้วยความกระหม่อมย้อมย้อมพร้อมพูดว่า “ท่านคงพอใจแล้ว เพราะข้าน้อยได้ถวายบ่าบ่อเป็นที่เรียบร้อยแล้ว” (พิธีบ่าบ่อ) รวมถึงการแก้บนด้วยไก่ 2 ตัว เมื่อถึงเวลาแก้บน

...Quỳnh liền bắt hai con gà mới nở, đem ra cắt tiết làm thịt. Mọi thứ tim gan, ruột mề... đều được xếp vào đĩa chu tất cùng thịt hai con gà ranh. Ai nấy đều sững sờ, có ý can ngăn.

Quỳnh làm mặt giận, gất ồm tởi :

- Ta hứa lễ tạ hai con gà, chứ có khấn bố gà, mẹ gà đâu.

Chỉ thành hoàng là đau; chứng hững vì thua mưu Trạng.

Trả lễ thành hoàng¹³

¹³ Ibid., p. 39.

กวีจึงเอาลูกไก่สองตัวที่เพิ่งฟักออกมาจากไข่ไปฆ่า เมื่อต้มเสร็จ ก็เอาใส่ในจาน ทุกคนในบ้านต่างก็แปลกใจ กวีจึงบอกว่า “ข้า สัญญาไว้แล้วว่า จะนำไก่สองตัวไปแกบ้น ไม่ได้บอกว่าจะนำฟอ ไก่หรือแม่ไก่” เทพประจำหมู่บ้านจึงรู้ว่าตัวเองหลงกลกวีจึงเข้าให้ อีกแล้ว

แกบ้นเทพประจำหมู่บ้าน

ครั้งหนึ่งเมื่อกวีเดินทางไปซื้อเหล้าที่หมู่บ้านทวิ เข็อง เขาเห็นพระพุทธรูปที่ใครต่าง ก็กราบไหว้เมื่อเดินผ่านไปมา พระพุทธรูปนี้อยู่ในสภาพที่ชำรุด ยืนเอียงไปด้านหนึ่ง เขาเห็น ดั่งนั้นจึงแต่งบทกลอนล้อเลียนว่า

Ông đứng chi mà đứng mãi đây?

Ngheo nghiêng như tỉnh lại như say.

Vãi nào đã chuốc cho ông rượu?

Còn nệm nào không cho tờ vay?

Phật say¹⁴

องค์ท่านยืนที่นี้อยู่ทำไม

ตัวเอียงเหมือนกับครึ่งมีสติครึ่งเมา

ถูกเณรรูปใดมอมเหล้าเอาหรือ

มีเหล้าเหลือให้ข้าขอยืมอีกสักหน่อยหรือไม่

ตั้งแต่บัดนั้น ชาวบ้านและนักเดินทางจะเรียกพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “พระเมา”

พระพุทธรูปเมา

¹⁴ Ibid., p. 81.

การล้อเลียนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์กลุ่มนี้ ไม่มีใครคาดคิด และไม่มีใครกล้ากระทำ ด้วยเพราะเกรงกลัวอำนาจ ความศักดิ์สิทธิ์ แต่กวีงกล้าล้อเล่นกับความศักดิ์สิทธิ์นี้ด้วยความ สนุกสนาน และไม่เกรงกลัวกับอำนาจ ความศักดิ์สิทธิ์แต่อย่างใด เพราะกวีงถูกกำหนดให้ เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองว่าทุกอย่างสามารถสำเร็จได้ด้วยความสามารถและ สติปัญญาของตน ดังที่ได้วางบุคลิกภาพของกวีงไว้ว่าเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดตั้งแต่ ต้น

2.1.4 เรื่องราวกับคนอื่น ๆ

แบบเรื่องนิทานมุขตลกอีกกลุ่มหนึ่งที่พบในนิทานชุดจ่าง กวีง ได้แก่ แบบเรื่องที่ 1850 – 1874 นิทานเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับคนกลุ่มต่าง ๆ (Anecdotes about other groups of people) โดยผู้วิจัยแบ่งคนกลุ่มต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทานชุดจ่าง กวีง ได้ดังนี้ กษัตริย์ เจ้านาย ขุนนางชาวเวียดนาม ขุนนางชาวจีน ชนที่ ชนชั้นปกครองส่วนท้องถิ่น เศรษฐี ดัง รายละเอียดที่กล่าวแล้วในบทที่ 2 หัวข้อ 2.4.1 คู่กรณีในนิทานชุดจ่าง กวีง

เรื่องปลูกเองที่บ้าน เจ้านายตระกูลจิ่ง สั่งให้คนไปรื้อทำลายบ้านของกวีง และถ่าย อูจจาระไว้เรียบร้อย กวีงไม่สามารถขัดคำสั่งได้ จึงปล่อยให้บุคคลเหล่านั้นอูจจาระไว้ใน บริเวณบ้านตน แต่เมื่อเหตุการณ์ผ่านไป กวีงได้นำผักกาดไปเจ้านาย ท่านชอบใจมากทั้งยัง ชมว่าผักเหล่านี้ต้นใหญ่และอร่อยมาก ดังที่กล่าวไว้ในเรื่องว่า

...Khi Quỳnh vào hầu, Chúa hỏi cái đậu mà to đến thế, lại khem ngon quá.

Quỳnh chấp tay thưa rằng:

- Cái nhà trồng, trước nó không to mấy, từ độ Chúa sai lính đến ỉa vào nhà thần, thần lấy phân ấy bón cải, nên nó lớn phổng lên thế. Thần nghĩ cây nhà lá vườn đem dâng để Chúa xơi. May mà lại được Chúa khen ngon. Thần lấy làm mừng.

Chúa giận lắm nhưng không thể bắt tội Quỳnh, chỉ
vừa phục vừa ghét.

Cây nhà lá vườn¹⁵

เมื่อกิ่งเข้าเฝ้า เจ้านายถามว่า เอาผักกาดมาจากไหน ทำไมต้น
ใหญ่ขนาดนั้น แล้วก็ร่อยด้วย

กิ่งพนมมือตอบว่า

“ผักกาดทางบ้านปลูกเอง แต่ก่อนมันต้นไม่ใหญ่เท่าใดนัก
แต่หลังจากที่ท่านให้คนไปอุจจาระที่บ้านข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าเอา
อุจจาระนั้นไปหมักเป็นปุ๋ยให้มัน มันจึงโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ข้าพเจ้า
คิดว่าเป็นของที่เรารู้จักได้เอง จึงนำมาถวายแต่ท่าน โชคดีที่ท่าน
ชมว่าอร่อย ข้าพเจ้าก็ดีใจด้วย

เจ้านายโมโหมาก แต่ไม่สามารถเอาผิดกับกิ่งได้ ในใจทั้ง
นับถือ กิ่ง ทั้งเคียดแค้นมาก

ปลูกเองที่บ้าน

เรื่องแกลังขุนนาง เมื่อขุนนางผู้หนึ่งอยากให้กิ่งเขียนคำที่มงคลให้กับเขา กิ่ง
เขียนคำว่า “เถียน ดีก” (Thiên Đức ใจบุญ คนดี) ขุนนางนำป้ายนั้นใส่กรอบแขวนไว้ที่ฝา
ผนังด้วยความภาคภูมิใจ แต่ใคร ๆ ต่างก็เรียกเขาว่า “ขุนนางดีก็เถียน” (Đức thiên ชั้นดี)
ขุนนางคนนี้จึงมักบริภาษด้วยความโกรธเคือง แต่คนอื่นอธิบายให้ฟังว่า “ชื่อใหม่ของท่านนั้น
ท่านแขวนไว้กลางบ้านมิใช่หรือ” เรื่องนี้เป็นเพราะ “เถียน ดีก” แปลว่า ใจบุญ คนดี เมื่อสลับ
คำจะได้คำว่า “ดีก เถียน” แปลว่า ชั้นดี ขุนนางจึงรู้สึกอับอายและกลับบ้านบอกให้บ่าวปลด
ป้ายลงแล้วนำไปซ่อนอย่างมิดชิด

¹⁵ Ibid., pp. 117 -118.

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหา นิทานชุดจ่าง กวี้ง แล้วพบว่า ในกลุ่มคนต่าง ๆ เหล่านี้ กลุ่มที่ได้รับการนำมาล้อเลียนให้เกิดความตลกขบขันมากที่สุดคือ ในส่วนของนิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเจ้านาย ผู้มีบทบาทในการปกครองรองลงมาจากกษัตริย์ ไม่ว่าจะเป็นตัวของเจ้านายเอง มเหสี หรือพระธิดา กลุ่มที่กล่าวถึงรองลงมาได้แก่กลุ่มขุนนางชาวเวียดนาม และกลุ่มขุนนางชาวจีน โดยในเนื้อหามักจะทำให้ฝ่ายตรงข้ามเสียหน้า (ไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มใดก็ตาม) วิธีการนี้เป็นทางหนึ่งซึ่งสามารถโต้ตอบได้กับอำนาจที่เหนือกว่า และสูงส่งกว่าตนที่ปกติในชีวิตจริงนั้น กวี้งในฐานะประชาชนทั่วไปต้องก้มหน้าก้มตา รับคำสั่งของคนกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ อย่างไม่สามารถขัดขืนได้ กษัตริย์ และเจ้านายสามารถชี้เป็นชี้ตายกับชีวิตของพวกเขาได้ รวมทั้งชนชั้นปกครองทั้งส่วนกลาง (ขุนนาง และ ชนที่) และส่วนท้องถิ่น ต่างก็วางท่าทีว่าตนมีอำนาจบาตรใหญ่เกินกว่าสามัญชนทั่วไป ผู้เล่าเรื่องกำหนดให้กวี้งเป็นตัวแทนประชาชนที่ล้อเล่นกับ บุคคลกลุ่มนี้ และคนกลุ่มนี้ก็ถึงคราวที่จะต้องเสียหน้า กลายเป็นตัวตลกไปตาม ๆ กัน ไม่เว้นกระทั่งขุนนางของประเทศจีน ก็เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความตลกขบขันเช่นกัน

จากการศึกษาตามดัชนีแบบเรื่องของนิทานแล้วแสดงให้เห็นว่า นิทานชุดจ่าง กวี้ง สามารถจัดเป็นนิทานมุขตลก โดยมีแบบเรื่องที่พบคือ นิทานเกี่ยวกับผู้ชาย ผู้ชายที่เฉลียวฉลาด ผู้ชายที่โง่เขลา มุขตลกเกี่ยวกับนักบวชและคณะสงฆ์ (รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์) และนิทานเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับคนกลุ่มต่าง ๆ โดยมีกวี้ง เป็นชายผู้มีสติปัญญาดีเลิศ พบเจอเรื่องราวต่างๆ กับบุคคลต่าง ๆ ในแต่ละสถานการณ์กวี้งได้ใช้สติปัญญาของเขาในแง่มุมต่าง ๆ มาแก้ไขปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้ ผู้ฟัง/ผู้อ่านนิทานต่างก็ได้รับความบันเทิง ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน ที่ตลกขบขันไปพร้อม ๆ กัน นิทานชุดจ่าง กวี้งนี้ สามารถเรียกได้อีกอย่างว่าเป็น นิทานมุขตลกที่มีตัวเอกเจ้าปัญญา หรือ นิทานตลกเจ้าปัญญา ซึ่งเป็นแบบเรื่องของนิทานที่มีสากลเหมือนกันทั่วโลกอย่างชัดเจน

แม้ว่านิทานชุดจ่าง กวี้ง สามารถจัดอยู่ในแบบเรื่องนิทานตลกเจ้าปัญญาได้ ซึ่งแสดงความเป็นสากลที่ร่วมกันของนานาประเทศที่ล้วนแต่มีนิทานเช่นนี้อยู่ นั่น โดยแต่ละประเทศต้องมีอัตลักษณ์ อันเป็นลักษณะเฉพาะตนที่ทำให้รายละเอียดในบริบทแวดล้อมของเรื่องต่างกันไปในแต่ละประเทศ และมีความเป็นไปได้ว่า ลักษณะเฉพาะในส่วนย่อยของเรื่องของแต่ละประเทศอาจมาพ้องกันได้โดยความบังเอิญ หรืออาจเป็นผลจากการแพร่กระจายของนิทานไปสู่กันก็เป็นได้ ดังจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ในส่วนย่อยเหล่านี้ต่อไป

2.2 อนุภาคของนิทาน

การศึกษานิทานในทางคติชนวิทยาอีกลักษณะหนึ่ง ได้แก่ การศึกษาอนุภาค (motif) ของนิทาน อันเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในนิทานดังที่ สตีธ ทอมป์สัน¹⁶ ได้กล่าวว่า

A motif can be defined as the smallest element in a tale having a power to persist in tradition. In order to have this power it must have something unusual and striking about it. Most motifs fall into three classes. First are the actors...Second come certain items in the background of the action... In the third place there are single incidents.

อนุภาคสามารถนิยามได้ว่าเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในนิทาน มีพลังในการยืนหยัดอยู่ในชนบ เพื่อการมีพลังนี้ต้องมีบางสิ่งพิเศษและประทับใจเกี่ยวกับอนุภาค อนุภาคส่วนมากประกอบด้วย 3 ชั้น ลำดับแรกคือตัวละคร...ลำดับที่สอง เรื่องที่เป็นพื้นฐานของการกระทำ... ลำดับที่สาม คือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในนิทาน

สรุปได้ว่า อนุภาคเป็นหน่วยเล็กที่สุดในนิทานที่ได้รับการสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคม เพราะอนุภาคนั้น ๆ มีบางสิ่งบางอย่างที่พิเศษ ผิดแปลกไปกว่าธรรมเนียมสามัญ มีความน่าสนใจในเรื่องของความคิดและจินตนาการ อนุภาคมักจะเป็นตัวละคร วัตถุสิ่งของ พฤติกรรมของตัวละครหรือเหตุการณ์ในนิทาน

สตีธ ทอมป์สัน นักคติชนวิทยาชาวอเมริกันได้ศึกษาและจำแนกอนุภาคที่ปรากฏในนิทานจากประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วทุกภูมิภาคของโลก และตีพิมพ์ลงในดรรรชนีอนุภาคของ

¹⁶ Stith Thompson, The Folklore, p. 415.

นิทานพื้นบ้าน จำนวน 6 เล่ม โดยใช้พยัญชนะภาษาอังกฤษตั้งแต่ A-Z เป็นตัวจำแนก อนุภาคในแต่ละหมวด* หนังสือชุดนี้ ได้รับการยอมรับในวงการคติชนวิทยา¹⁷ ซึ่งถือได้ว่าเป็น หนังสืออ้างอิงที่โดดเด่นในการวิเคราะห์เปรียบเทียบอนุภาคของนิทานพื้นบ้านในแต่ละ ประเทศ ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของนิทานพื้นบ้านในแต่ละประเทศที่เกี่ยวข้องกันได้อย่าง ชัดเจน เพื่อแสดงให้เห็นว่า นิทานชุดจ่าง กว้าง เป็นนิทานพื้นบ้านอีกชุดหนึ่งที่มีลักษณะ สากล พ้องกันกับอนุภาคของนิทานตลกเจ้าปัญญาของชาติต่าง ๆ ในด้านรูปแบบ ผู้วิจัยจึง ใช้ดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านดังกล่าวนี้ มาเป็นแนวทางในการศึกษานิทานชุดจ่าง กว้างต่อไป

แนวทางในการศึกษาอนุภาคของนิทานนั้น มักจะพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้¹⁸

ตัวละคร ได้แก่ ตัวละครที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะแปลก หรือพิเศษในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ฐานะ รูปร่าง นิสัยใจคอ มีความสามารถพิเศษ เป็นต้น ตัวละครที่จัดเป็น อนุภาคอาจเป็นคน สัตว์ อมนุษย์ ต้นไม้ที่มีลักษณะพิเศษ แม่มด ยักษ์ แม่เลี้ยงใจร้าย นางฟ้า กินรี คนหลับค่อม ฯลฯ

วัตถุสิ่งของ ได้แก่วัตถุสิ่งของซึ่งมีลักษณะพิเศษ หรือแปลกผิดธรรมดา เช่น ตะเกียงวิเศษ ดาบวิเศษ พรหมวิเศษ บ้านทำด้วยขนม รวมทั้งประเพณีหรือความเชื่อที่แปลก ๆ เช่น การเลือกคู่ด้วยการเสี่ยงพวงมาลัย การฆ่าลูกบวงสรวงเทพเจ้า เป็นต้น

* A อนุภาคเกี่ยวกับตำนาน ปรัมปรา (Mythological motifs) B สัตว์ (Animals) C ข้อห้าม (Tabu) D ความวิเศษ (Magic) E ความตาย (The Dead) F ความแปลกมหัศจรรย์ (Marvels) G ยักษ์ (Ogres) H การทดสอบ (Tests) J คนฉลาดและคนโง่ (The Wise and the Foolish) K การหลอกลวง (Deceptions) L การพลิกผันของ โชคชะตา (Reversals of Fortune) M การกำหนดอนาคต (Ordaining the Future) N โอกาสและโชคชะตา (Chance and Fate) P สังคม (Society) Q รางวัล และการลงโทษ (Rewards and Punishments) R การกักขังและการหลบหนี (Captives and Fugitives) S ความโหดร้ายที่ผิดธรรมชาติ (Unnatural Cruelty) T เรื่องเพศ (sex) V ศาสนา (Religion) W ลักษณะตัวละคร (Traits of Character) X ความตลกขบขัน (Humor) Z อนุภาคเบ็ดเตล็ด (Miscellaneous Groups of Motifs)

¹⁷ Richard M. Dorson, *American Folklore* (Chicago: The University of Chicago Press, 1967), p. 200.

¹⁸ ประคอง นิมมานเหมินท์, *นิทานพื้นบ้านศึกษา*, หน้า 38 - 39.

เหตุการณ์หรือพฤติกรรม ได้แก่เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่มีลักษณะเด่นหรือพิเศษ เช่น การแปลงร่าง การสาปคนทั้งเมืองให้หลับพร้อมกัน น้ำท่วมโลก พ่อแม่ฆ่าลูกไปทิ้งในป่า เป็นต้น

องค์ประกอบที่จัดว่าเป็นอนุภาคนั้นควรเป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะเด่น ไม่ใช่เรื่องสามัญธรรมดา เช่น ตัวละครที่เป็นพ่อแม่ ไม่จัดเป็นอนุภาค แต่หากเป็นพ่อ แม่ หรือ พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยงใจร้าย จัดเป็นอนุภาค ซึ่งเหตุการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้น และพบเห็นได้ทั่วไปนั้นไม่ถือว่าเป็นอนุภาค ต้องหาจุดเด่นที่คนเล่าพอใจที่จะเล่า และคนฟังสนใจที่จะฟังมาเป็นอนุภาคในเรื่อง เพื่อให้เรื่องมีการจดจำและถ่ายทอดต่อไป

ในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง หากพิจารณาตามประเด็นข้างต้น บุคลิกลักษณะของกว๊ิงที่เป็นคนฉลาดเฉลียว มีไหวพริบ สติปัญญาดี ไม่ถือเป็นอนุภาคของตัวละคร รวมทั้งวัตถุสิ่งของก็เช่นกัน เพราะในนิทานชุดนี้ ไม่มีสิ่งใดที่มีลักษณะพิเศษ หรือผิดแปลกไปกว่าปกติธรรมดา กล่าวคือมิได้เป็นลักษณะที่เกินจริงแต่ประการใด แต่มีบางเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่สามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับ ดัชนีอนุภาคของนิทานพื้นบ้านได้ การศึกษาอนุภาคของนิทานชุดจ่าง กว๊ิง ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาแต่เพียงประเด็นเหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละครเอก ที่ผิดแปลกไปกว่าพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป

โดยทั่วไป การศึกษาอนุภาคของนิทานประเภทนิทานมุขตลกเจ้าปัญญา นั้น มักจะปรากฏในอนุภาค หมวด J อนุภาคเกี่ยวกับความฉลาด ความโง่ และ หมวด K อนุภาคเกี่ยวกับการหลอกลวงประเภทต่าง ๆ ดังที่ได้รวบรวมไว้ในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน ซึ่งการศึกษานิทานชุดจ่าง กว๊ิง ได้ปรากฏอนุภาคในหมวดดังกล่าวนี้ด้วยเช่นกัน ได้แก่

2.2.1 การตีความสำนวนแบบตรง

J 2470 การตีความสำนวนแบบตรง (metaphors literally interpreted) เช่น เรื่อง *ปลูกที่บ้าน* เจ้านายสั่งให้ทหารไปอุจจาระที่บ้านของ กว๊ิง เขาจึงยึดถือคำสั่งของเจ้านายว่าหากใครปัสสาวะ ซึ่งนอกเหนือจากคำสั่งที่เพียงแค่ว่าให้อุจจาระนั้น หากใครทำเกินกว่าคำสั่งของเจ้านาย เขาจะตัดอวัยวะเพศทิ้ง และเรื่อง *ลูกท้ออายุยืน* เมื่อกว๊ิงกินลูกท้อ

ของกษัตริย์ ที่มีผู้นำมาถวายเพื่อให้กษัตริย์กินแล้วอายุยืน ตามความเชื่อของชาวเวียดนาม แต่เมื่อกิ่งหยิบลูกท่อนั้นกิน กลับได้รับคำสั่งให้ประหารชีวิต เขาใช้ความเชื่อดังกล่าวมา กล่าวอ้างว่าเป็นลูกท้อที่กินแล้วอายุยืน แต่เขากลับต้องรับโทษประหารชีวิตมาให้เป็นข้ออ้าง ในการรอดตัวจากการประหารชีวิต

2.2.2 การหลอกลวง ความไว้วางใจ

K 455 การหลอกลวง ความไว้วางใจ (deception into giving false credit) เช่น เรื่อง *บ่าวถวายแสนชั่ว* กิ่งให้บ่าวไปบอกแม่ค้าหมูในตลาดว่าพรุ่งนี้ขุนนางกิ่งจะจัดงานเลี้ยงบรรดาขุนนาง จึงต้องการใช้เนื้อหมูเป็นจำนวนมาก ขอซื้อจากแม่ค้าหลายเจ้า โดยให้หันหมูเตรียมไว้ แม่ค้าหมูทำตามที่ได้รับปากไว้กับบ่าวของขุนนางกิ่ง รออยู่นาน ไม่มีใครมารับเนื้อหมูที่เตรียมไว้ จึงพากันไปที่บ้านของกิ่ง กิ่งปฏิเสธว่าตนไม่รู้เรื่องใดใด และบอกว่าน่าจะมีคนแต่งเรื่องขึ้นมาหลอกแม่ค้า แม่ค้าเข้าใจว่าการหลอกลวงครั้งนี้ เป็นฝีมือของบ่าวชื่อถาย ทุกคนพากันกันด่าว่า “บ่าวถวายแสนชั่ว” ซึ่งไปฟ้องกับพระนามของกษัตริย์พระองค์ก่อน เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า การไว้วางใจในชื่อเสียงของกิ่ง ทำให้แม่ค้าหมูเตรียมสินค้าไว้มากมาย ตามคำบอกกล่าวของบ่าว แต่กิ่ง ก็ใช้ความไว้วางใจดังกล่าว หลอกลวงให้แม่ค้าและประชาชนทั่วไปด่าทอกษัตริย์ตระกูลเลผู้ล่วงลับไปแล้ว ในขณะที่ผู้เป็นลูกปกครองอยู่ในขณะนั้น*

เรื่อง *ข้าราชการนี้* กิ่ง ใช้บริการเรือข้ามแม่น้ำหลายครั้งหลายหน แต่มักจะผลัดผ่อนไม่จ่ายค่าโดยสารมาตลอด ด้วยเพราะกิ่งเองก็ไม่มีสตางค์ที่จะจ่าย คนพายเรือยอมให้กิ่งติดหนี้ไว้ก่อน เพราะความไว้วางใจ เมื่อคนพายเรือมาทวงเงินกิ่ง เขาบอกว่าจะคืนเงินทั้งหมดให้อีกสองสามวัน เขาจึงไปปลุกกระท่อมที่ไม่มีใครรู้ว่าเป็นของใคร หรือเอาไว้ทำอะไร กระท่อมดังกล่าวอยู่ที่ริมแม่น้ำ หากใครอยากไปดูต้องลุยน้ำไป หรือไม่ก็ต้องใช้บริการคนพายเรือ เมื่อไปถึงกระท่อม มีป้ายแขวนอยู่ที่ประตูว่า “กิ่งกำลังถอด...อย่าบอก

* ในกรณีนี้ ผู้วิจัยได้รับการอธิบายจาก ผศ. ดร. เจิ่น ตึก โงน (Trần Đúc Ngôn) อธิการบดีมหาวิทยาลัยวัฒนธรรมฮานอยว่า คนเวียดนามนั้นมีความซื่อสัตย์ในการค้าขาย ต่อว่ากันด้วยการยกข้อบิดามาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากบิดาเสียชีวิตไปแล้วจะถือว่าการค้าขายครั้งนั้นมีความเจ็บแสบ รุนแรงมาก หากบิดายังไม่เสียชีวิต อาจใช้ข้อบิดาในกรณีเดียวกัน (สัมภาษณ์เมื่อ เมษายน 2550) ผู้วิจัยคิดว่าวัฒนธรรมนี้เป็นผลมาจากลัทธิขงจื้อขงจื้อ ดังได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทที่ 4 หัวข้อ 4.2.2 สังคมที่มีศาสนาและความเชื่อที่หลากหลาย หน้า 151

ใครนะ” คนเล่าลือกันว่า กวีงกำลังถอดเสื้อผ้า จึงบอกกันต่อ ๆ ไป ผู้คนแห่มาดูกันมากมาย ทำให้คนพายเรือมีรายได้จำนวนมาก กวีงถือว่าครั้งนี้หากไม่เป็นเพราะเขา คนพายเรือก็จะมีรายได้มากขนาดนี้ และครั้งนี้ก็นับเป็นการใช้หนี้ที่เขาค้างคนพายเรือไปด้วยในคราวเดียวกัน จากเรื่องนี้จะเห็นได้ว่า เรื่องราวเกิดขึ้นเพราะกวีง ใช้ความไว้วางใจในชื่อเสียงของตน 2 ครั้ง ทั้งที่เกิดกับคนพายเรือ และชาวบ้านทั่วไป ที่สนใจในการกระทำ และพฤติกรรมของกวีง ซึ่งขณะนั้นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ในฐานะที่เป็นผู้มีสติปัญญาล้ำเลิศ และการหลอกลวงประชาชน ให้ข้ามแม่น้ำไปที่กระท่อม ซึ่งไม่มีอะไรปรากฏอยู่ภายใน ไม่เห็นแม้กระทั่งตัวกวีงเอง

นอกเหนือจากที่พบว่ามีนิทานชุดจ่าง กวีงมีอนุภาคในหมวด J และ K ปรากฏอยู่แล้วนั้น ยังพบว่า มีหมวดอื่น ๆ ที่พบเป็นจำนวนมาก ได้แก่ หมวด H การทดสอบ (Test) หมวด P สังคม (Society) และ หมวด X ความตลกขบขัน (Humor) ดังนี้

2.2.3 การทดสอบ

2.2.3.1 การทดสอบความฉลาดหรือความสามารถ

หมวด H การทดสอบ H 500 การทดสอบความฉลาดหรือความสามารถ (Test of cleverness or ability) ในนิทานชุดจ่าง กวีง มีหลายตอนที่เปิดโอกาสให้กวีง ได้แสดงความสามารถ ความฉลาด ปฏิภาณไหวพริบ จากการทดสอบของบุคคลต่าง ๆ เช่น

การทดสอบจาก กษัตริย์ ในเรื่อง *แพะตัวผู้ท้อง* เรื่อง *ขโมยแมวกษัตริย์* เรื่อง *ลูกท้ออายุยี่สิบ* ในที่นี้ผู้วิจัยจะรวมกลุ่ม เจ้านาย ผู้มีอำนาจรองลงมาจากกษัตริย์ไว้ในกลุ่มนี้ด้วย ซึ่งจะพบได้จากเรื่อง *ปลุกที่บ้าน* และเรื่อง *แข่งขันจัดสำหรับผลไม้* ดังมีรายละเอียดว่า พระราชาได้จัดประกวดการจัดสำหรับผลไม้เป็นประจำทุกปีในวันไหว้พระจันทร์ แต่ไม่มีใครได้รับรางวัล แม้จะลงทุนซื้อหาและจัดผลไม้ไว้อย่างสวยงามเพียงใด ปีนี้กวีงได้ร่วมประกวดการจัดสำหรับผลไม้ โดยเขาได้นำรูปภาพของผู้หญิงสาว อายุ 15 ปีคนหนึ่ง นอนตะแคง ผ่ามือทับไขว่กันไว้ข้างล่างของรูป มีชื่อรูปว่า “สำหรับผลไม้วันไหว้พระจันทร์” แล้วกวีงพูดกับพระราชาว่า “พระองค์ดูและให้คะแนนสำหรับผลไม้ที่ข้าเพิ่งจัดมา”

แล้วเขาชี้ที่ตรงหัวของรูปหญิงสาวแล้วพูดว่า "นี่คือผลส้มโอ ดวงตาคือลำไยสองผล ส่วนหน้าอกคือลูกท้อ ส่วนนิ้วที่ทับไขว่กันของเธอคือกล้วยเล็บมือนาง" สุดท้ายกวีจึงบอกว่า "นี่คือผลขนุน" แล้วพระราชาก็หัวเราะด้วยความตลกขบขันยิ่ง และชื่นชมอย่างไม่ละสายตา พร้อมถอนหายใจและบอกว่า หากสำหรับผลไม้นี้เป็นจริง ข้าจะให้เจ้าได้รับรางวัลที่ 1 กวีก็ทูลตอบว่า "หากสำหรับของข้าเป็นจริง หมายความว่า เราสามารถสัมผัส ดม และกินได้ คุณค่าของมันก็จะไม่ยั้งยืน มันเป็นสิ่งล้ำค่า และไม่มีสำหรับของผู้ใดเปรียบเสมอเหมือนได้เก็บไว้ได้นานโดยไม่บูดเน่า" ด้วยเหตุนี้กวีจึงได้รับรางวัลชนะเลิศในการจัดสำหรับผลไม้

การทดสอบจากขนุนาง ครั้งต่าง ๆ เช่น เรื่อง *ฟ้าส่งทำนตุ๋ ก้าดให้มาเกิด* เรื่อง *ชนไก่* ดังที่ เหล่าขนุนาง มั่นใจว่าไก่ของตนนั้นเป็นเลิศ ไม่มีไก่ตัวใดสามารถชนด้วยแล้วได้รับชัยชนะ แต่เหล่าขันที่รู้ว่า กวี มีไก่ที่เก่งกาจอยู่ตัวหนึ่งชนะการแข่งขันกับไก่ของทูตจีนมาแล้ว ขันที่จึงท้ากวีแข่งชนไก่ แต่เขาไม่ได้เต็มใจจึงปฏิเสธว่าไม่มีไก่ชน พวกขันที่อ่อนวอนกวีจจนทนรำคาญไม่ไหว เขาจึงรับปากว่าจะชนไก่ด้วย โดยใช้ไก่ตัวผู้ที่ถูกตอนมาชนด้วย แต่ไก่ตัวนี้ก็ถูกเดือยของไก่ขันที่แทงเข้าจนตาย ผิดกับความเก่งกาจที่ได้รับฟังมา กวีจึงให้เหตุผลแถมเสียดสีขันที่ว่า

Vâng, các ngài nói chí phải, trước kia gà tôi chọi quả là có hay thật, gà của sứ Tàu từng bị bạt vĩa kinh hồn, nhưng từ khi tôi thiến nó đi, thì nó đâm đở đốn ra thế này đấy.

Trạng ôm gà nức nở than trong nước mắt :
...gà ơi là gà, nếu mày biết cái phận mày là đồ không dái mà chịu trước đi, đừng đua đòi này nọ, thì đâu đến nỗi thảm nhục thế này. Lại còn ngựa nghề đánh đấm cho khổ thân! Thôi, mày chết cũng đáng. Còn ai thương cái đồ bị thiến, bị hoạn ấy nữa.

Chọi gà¹⁹

¹⁹ Nguyễn Trường. *Truyện cười dân gian Việt Nam Trạng Cười*, p. 95.

“ใช่ ท่านทั้งหลายพูดถูกแล้ว แต่ก่อนนี้ไก่ของข้าเก่งมาก
ชนก็เก่งกาจมาก เคยชนกับไก่ของทูตจีนจนตาย แต่
ตั้งแต่เมื่อข้าตอน มันจึงกลายเป็นไก่ที่ย่ำแย่เช่นนี้

จ่างกอดไก่ตอนด้วยความโศกเศร้า น้ำตานองหน้า:
...ไก่เอ๋ยไก่ ถ้ารู้ว่าการตอนไม่ได้เป็นเพียงแค่การไม่มี
อวัยวะเพศอย่างที่รู้มาก่อน ก็จะไม่เก็บมันไว้ เป็นเหตุให้
เศร้าเช่นนี้

กระตุ่นให้ต่อสู้อย่างไรก็ยังคงน่าสังเวชจริง เอาเถอะ ตาย
ก็สาสมแล้ว ไม่มีใครสงสารไ้พวกที่ถูกตอนอีกต่อไป

จากเหตุการณ์นี้นอกจากจะแสดงให้เห็นว่า กวิ้ง เป็นผู้มีความสามารถใน
การชนไก่ ที่สามารถชนะทูตจากประเทศจีนได้แล้ว ยังทำให้เหล่าชนที่รู้สึกอับอายเป็นอย่าง
มากในเวลาเดียวกัน

การทดสอบจากขุนนางจีน ในนามประเทศจีนปรากฏในนิทานชุดจ่าง
กวิ้งหลายครั้ง ดังที่ปรากฏในเรื่อง *สวนโคน สวนยอด* เรื่อง *แข่งวาดรูป* เรื่อง *แข่งชนควาย*
เรื่อง *ภาพยักกลอง กลอนฟ้า* และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่อง *มีเพียงวิธีเดียว* เมื่อครั้งทูตจีน
ได้นำน้ำหอมขวดหนึ่งมาถวายพระราชาน้ำหอมขวดนั้นปิดสนิท ไม่มีฝา ไม่มีจุก ทูตจีนทำ
ทนายให้น้ำภายในขวดออกมา (ด้วยความหมายของคำศัพท์ภาษาเวียดนามที่ใช้คำว่า
เนื้อก *เนื้อ* แปลว่าน้ำ และประเทศ) ถ้าไม่สามารถนำน้ำภายในขวดออกมาได้ก็อาจจะเสีย
ทั้งน้ำ ทั้งประเทศ*

2.2.3.2 การทดสอบการเรียนรู้

H 502 การทดสอบการเรียนรู้ (Test of Learning) กวิ้งถูกทดสอบ
การเรียนรู้ของเขาบ่อยครั้ง เช่น เรื่อง *แอบดูบ้านขุนนาง* ขุนนางบ้าง ได้ทดสอบความรู้ของ
กวิ้ง ก่อนที่จะรับเป็นลูกศิษย์ ด้วยการต่อคำกลอนจากขุนนาง หรือเรื่อง *เจ้านายกับขุนนาง*

* ดูบทที่ 2 หัวข้อ 2.4.2.1.1.1 การใช้คำหลักความหมาย

ต่างก็เป็นใบ้ ที่กล่าวถึงการสอบเข้ารับราชการของกวี้ง ที่เขาใช้ความรู้ความสามารถของเขาในการล้อเลียนเจ้านายและขุนนางด้วยการใช้คำหลกความหมายในการทำข้อสอบ และในเรื่อง *กระต่ายเหลือवादช่าง* ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสอบแข่งขันเป็นขุนนาง กวี้งไม่ใส่ใจกับการสอบครั้งนี้แต่ได้รับคำสั่งจากพระราชานให้เข้าสอบครั้งนี้ เนื่องจากเจ้านายมีความประสงค์ให้กวี้งได้เป็นขุนนาง ในการสอบกวี้งสามารถคิดคำตอบได้อย่างง่ายดาย และทำเสร็จก่อนเวลาที่กำหนดไว้

2.2.3.3 การทดสอบการวาดภาพคล้ายสิ่งมีชีวิต

H 504 การแข่งขันการวาดภาพคล้ายสิ่งมีชีวิต (Contest in lifelike painting) อนุภาคการแข่งขันดังกล่าว พบในนิทานชุดจ่าง กวี้ง จากเรื่อง *แข่งวาดรูป* เมื่อครั้งทูตจีนพาศิลปินมาทำแข่งวาดรูปสัตว์ โดยตัดสินจากจำนวนของสัตว์ หากใครวาดได้จำนวนมากกว่าจะเป็นผู้ชนะ กวี้งใช้นิ้วมือทั้ง 10 นิ้วของเขาจุ่มหมึก และวาดลงในกระดาษเป็นรูปไล่เดือน 10 ตัว ซึ่งชนะศิลปินจากจีนที่บรรจงวาดภาพสิงโตอย่างสวยงาม แต่เสร็จไม่ทันเวลาแม้แต่วินาทีเดียว กวี้งจึงได้รับชัยชนะจากการแข่งขันวาดภาพในครั้งนั้น

2.2.3.4 การทดสอบความฉลาดด้วยการใช้ภาษา

H 505 การทดสอบความฉลาด ด้วยการใช้คำ 3 คำ (Test of cleverness: uttering three wise words) สำหรับดัชนีการทดสอบความฉลาดจากการใช้คำในนิทานชุดจ่าง กวี้ง มีหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นความมีสติปัญญาที่เก่งกาจของกวี้ง จนฝ่ายตรงข้ามที่มาต่อสู้ด้วยยอมรับ และพ่ายแพ้ไป เช่น เรื่อง *ฟ้าส่งท่านตุ๋ ก้าดมาเกิด* กวี้งใช้คำศัพท์ต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ประชันปัญญากับขุนนางผู้หนึ่ง ดังที่ตอนต้นของเรื่อง ท่านตุ๋ ก้าดได้ยินกวี้ง พูดว่า "หมูพันธุ์นี้กินรำเปลืองมาก" กวี้งเลือกใช้คำว่า เกิน (cǎn) ซึ่งหมายถึง พันธุ์ และคำว่า ไต๋น (tǎn) หมายถึง เปลือง ซึ่งท่านตุ๋ ก้าดคิดว่าทั้งสองคำนี้ปรากฏอยู่ในเหรียญแปดเหลี่ยม และคาดว่ากวี้งคงจะไม่รู้ในสิ่งที่เขาคิดได้ กวี้งจึงใช้ประโยคเดิมนี้มาต่อกลอนกับท่านตุ๋ ก้าดกลับไปว่า "หมาที่ฉลาด ย่อมไม่กัดใคร สะปะสะปะ" คำว่า โคน (khôn) แปลว่าฉลาด และคำว่า ก่าน (càn) แปลว่าสะปะสะปะ ก็เป็นสองคำในเหรียญแปดเหลี่ยมเช่นกัน แสดงว่ากวี้งเองก็คิดได้เหมือนกับที่ท่านตุ๋ ก้าดคิดเช่นกัน ท่านตุ๋ ก้าดต้องการจะเอาชนะกวี้งให้ได้ จึงแต่งกลอนขึ้นมาอีกประโยคหนึ่งเพื่อให้

กวีจึงแต่งประโยคต่อจากตน ประโยคนั้นคือ “ฟ้าประทานท่านตุ๋ กัดมาเกิด” กวีจึงนำคำว่า ฟ้า มาเทียบเคียงกับคำว่าดิน และท่านตุ๋ กัดในฐานะที่เป็นขุนนาง กวีจึงถามว่าท่านสามารถเปรียบได้กับความมีอำนาจ ซึ่งท่านตุ๋ กัดก็ยอมรับ กวีจึงได้แต่งประโยคว่า “แผ่นดินแยกแมงซีควายจึงจะขึ้นมาได้” เพื่อต่อว่าท่านตุ๋ กัด เขาได้ใช้ความหมายของคำว่า เด็ด (đắt) แปลว่า ดิน ซึ่งเขาได้นำมาเทียบเคียงกับคำว่าฟ้าตั้งแต่ต้น และคำว่า หุ่น(hùng) แปลว่า ได้ว่า อำนาจ และอีกความหมายหนึ่งคือ แมงซีควาย ท่านตุ๋ กัดโกรธเป็นอย่างมากที่ถูกกวีล้อเลียน และยอมรับว่ากวี เป็นคนที่มีไหวพริบ และฉลาดเฉียบแหลม

การทดสอบด้วยการใช้คำต่าง ๆ มาต่อกลอนเพื่อแสดงความฉลาด หลักแหลมของ กวี นั้น พบได้อีกในเรื่อง *แอบดูบ้านขุนนาง* เมื่อขุนนางบ่าง ในฐานะอาจารย์ แต่งประโยคมาทดสอบความสามารถในการใช้ภาษาของกวี ประโยคนั้นต้องการทดสอบกลวิธีการประสมคำของภาษาเวียดนามในอดีต ขุนนางบ่างแต่งประโยคว่า

“Thằng quở ôm cái đấu đứng cửa khôi nguyên”

Ngoài nghĩa thông thường ra, về mặt chiết tự, câu này còn khó ở cái ý : chấp chữ “quở” với chữ “đấu” thì thành chữ “khôi”. Không dễ mấy ai hiểu nổi thâm thúy của vế đối này.

Quỳnh tỏ ra thông minh hơn người, không đến nỗi như các trò kia, nghe xong, ngẫm nghĩ giây lát, ứng khẩu liền :

“Con mộc dựa cây bàng dòm nhà Bàng nhân”

Ngoài nghĩa thông thường, về đối này sánh được với vế thách về mặt chiết tự vì : chữ “mộc” chấp với chữ “bàng” thành chữ “bàng”.

Đố là lối chơi chữ, đố chữ ngày xưa, thường để thử sức người học rộng và nhanh trí. Đố được câu thách đố của quan Bảng đầy học hiêm, Quỳnh thấy nhẹ cả người.

(Dòm nhà quan bảng)²⁰

“ไฉ่น้ำมาร (quỷ-กุ่ม) ยืนถือกระบอง (ด้ấu-โต้ว) ตรงหน้าประตูพระราชวัง (khôi-โคย)”

นอกจากความหมายโดยทั่วไปแล้ว ความยากของสำนวนนี้อยู่ที่การเล่นคำ คือหากนำคำว่า กุ่ม ผสมกับคำว่า โต้ว จะได้คำว่า โคย น้อยคนนักที่จะสามารถเข้าใจสำนวนนี้ได้ แต่สำหรับกวีซึ่งเป็นคนที่ฉลาดเกินคน เมื่อฟังสำนวนนี้แล้ว กวีใช้เวลาครุ่นคิดสักพัก แล้วตอบว่า

“ต้นกล้า (mộc-ใหม่ก) ยืนพิงต้นหูกกระต่าย (bàng-บ่าง) แอบดูบ้านขุนนางบ่าง(Bàng)”

สำนวนที่กวีตอบออกมาข้างต้นนี้ก็มีการเล่นคำเช่นกัน ได้แก่คำว่า ใหม่ก ผสมกับคำว่า บ่าง จะได้คำว่า บ่าง ตอบได้ดังนั้น กวีก็รู้สึกสบายใจเป็นอย่างยิ่ง

กล่าวโดยสรุป อนุภาคเรื่องการทดสอบที่ปรากฏในนิทานชุดข้าง กวี มักจบลงด้วยการยอมรับในความรู้ความสามารถของกวี ในการทดสอบแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะคู่ต่อสู้จะเป็นใคร เขาจะใช้สติปัญญา เล่ห์เหลี่ยม กลอุบายต่าง ๆ ต่อสู้กับบุคคลเหล่านั้น ทั้งยังแฝงการเสียดสี ล้อเลียนไว้ในคราวเดียวกัน ทำให้คู่ต่อสู้ของเขาจำต้องยอมรับในความพ่ายแพ้ และชื่นชมความสามารถทางสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดของกวีต่อไป

²⁰ Ibid., pp. 19 – 20.

2.2.4 สังคม

หมวด P สังคม (Society) จากดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน พบว่า นิทานชุดจ่างกวี มีอนุภาคบางประการพ้องกันกับนิทานของนานาประเทศ ได้แก่ หมวด P 0 – P 99 ราชาและความสูงส่ง (Royal and nobility) และ P 100 – P 199 ชั้นอื่นในสังคม (Other social orders) โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.4.1 ราชาและความสูงส่ง (P 0 – P 99 ราชาและความสูงส่ง)

2.2.4.1.1 พระราชาที่ปกครองอย่างกดขี่ (P 12.2.1 พระราชาที่ปกครองอย่างกดขี่ (Tyrannical king)) ในที่นี้ผู้วิจัยได้จัดให้เจ้านาย เป็นคนกลุ่มเดียวกับกษัตริย์ หรือพระราชา เนื่องจากเป็นระบบการปกครองที่มีลักษณะเฉพาะของประเทศเวียดนาม เช่นเรื่อง *พิธีบูชาดวงดาว* มีบทบรรยายตอนหนึ่งระบุไว้ว่า

Chúa Trịnh lâm bệnh ngày một nặng... Chúng bệnh nhà Chúa thật tai ác. Mỗi ngày lên cơn dăm bảy bận. Mỗi bận lại bắt bọn quan lại đem một người đàn bà đẹp vào cung cấm, lột trần truồng trước mặt Chúa, để Chúa cào cấu, cắn xé... Có như thế cơn bệnh mới chóng lui. Nhiều thiếu nữ đã chết oan uổng, hoặc chịu mang thương tích suốt đời.

“เจ้านายจึงป่วยหนัก...แพทย์ในวังไม่ทราบสาเหตุ แต่ละวันมีงานราชการ 5-7 งาน เสร็จสิ้นจากราชการ ขุนนางจะต้องพาหญิงงามเข้าไปในวัง เปลื้องผ้าต่อหน้าเจ้านาย เพื่อให้เจ้านายช่วน กัด... เช่นนี้อាកการจึงทรุดลงอย่างรวดเร็ว ผู้หญิงบางคนตายอย่างไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือได้รับบาดเจ็บไปตลอดชีวิต

เจ้านายมีรับสั่งให้ กวัง เข้าเฝ้าเพื่อรักษาตน กวัง จึงต้องใช้โอกาสนี้ช่วยปลดปล่อยชีวิตของบรรดาผู้หญิงที่เจ้านายกักขังไว้ โดยเขาอ้างว่า เขาได้ไปไหว้ศาลเจ้า เจิน วู (Trần Vũ) เทพเจ้าบอกว่า

...Đức thánh truyền cho thần biết, muốn cứu nhà Chúa, trước hết phải làm hai việc. Đức bà phải tha hết những con gái nhà lành và tất cả những người đàn bà khác đang bị giam giữ ở các nơi trong phủ chúa để đợi đưa vào cung tiến. Đức bà phải lập một đàn sao giữa trời đất để thần làm lễ tế sao. Trong bảy ngày đêm liền, thánh truyền phải ding dây lụa buộc chặt nhà Chúa vào sập rồng.

ถ้าอยากรักษาชีวิตของเจ้านายให้อยู่รอดไว้ต้องทำ 2 อย่าง คือ อย่างแรก นายหญิงต้องปล่อยผู้หญิงทั้งหมดที่กำลังถูกขังอยู่ในวังให้เป็นอิสระ อย่างที่สองคือต้องเตรียมการบูชาดวงดาวตลอดระยะเวลา 7 วัน 7 คืน และต้องใช้ผืนผ้าไหมผูกกับตัวเจ้านายและผูกไว้กับเตียงนอนของพระองค์"

การปกครองอย่างกตัญที่ปรากฏในนิทานชุดจ่าง กวังนั้น แสดงให้เห็นว่า ในช่วงศตวรรษที่ 18 ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์เล โดยมีเจ้านายตระกูลจึงเป็นผู้ปกครองโดยมีอำนาจสูงสุดนั้น ประชาชนถูกกดขี่เป็นอย่างยิ่ง รวากับกษัตริย์และเจ้านายนั้นเป็นเจ้าของชีวิตของประชาชน หากมีคำสั่งใดประชาชนไม่สามารถขัดขืนได้

2.2.4.1.2 พระราชาผู้นำความโชคดีมาสู่ประชาชน

P 12.6 พระราชาเท่านั้นที่นำพาความโชคดีมาสู่ประชาชน (Just king brings good fortune upon people) เรื่อง เจ้านายกับขุนนางต่างก็เป็นใบ้

ได้มีข้อความการบรรยายถึงบุญญาธิการของเจ้านายที่ทำให้ประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุข ดังที่กล่าวไว้ว่า

“*Quan tắc cổ, dân tắc cổ, đái hàm quan Nghiêu Thuấn chi dân*” (Nghĩa là: Quan cũng theo phép xưa, dân cũng theo phép xưa, đội ơn quan, dân được sống đời Nghiêu Thuấn); và đối lại :

“*Thượng ung tai, hạ ung tai, ý đầu lai Đường Ngu chi đức*” (Nghĩa là : Trên cũng vui vậy thay, dưới cũng vui vậy thay, dựa vào đấm đầu lại có đức độ thời Đường Ngu).

Trên câm điếc, dưới cũng câm điếc²¹

“ขุนนางก็ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมที่มีมาแต่โบราณ เนื่องจากขุนนางสำนักในพระมหากษัตริย์ จึงทำให้พลสกนิกรมีความเป็นอยู่เหมือนสมัยจักรพรรดิเจียว ถวน”

และอีกประโยคมีความหมายรับกันกับประโยคข้างต้น ซึ่งมีความว่า

“เหล่าบุคคลระดับสูงก็รู้สึกดีใจ ประชาชนทั่วไปก็รู้สึกดีใจ และต้องฟังฟังขุนนางและจักรพรรดิเหมือนสมัยเตื่อง งู”

นอกเหนือจากที่พระราชานำความโชคดีมาสู่ประชาชนแล้ว ในนิทานชุดจ่าง กวัง ยังแสดงให้เห็นว่า กษัตริย์ และเจ้านาย ก็นำมาซึ่งความเป็นความตายของประชาชนด้วยเช่นกัน เช่น เรื่อง *ลูกท้ออายุยี่สิบ* เรื่อง *หนังสือดี* เรื่อง *ปลุกที่บ้าน* โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง *จ่างตาย เจ้านายก็สิ้น* ซึ่งเรื่องนี้ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า หากกษัตริย์และเจ้านาย

²¹ Ibid., pp. 42-43.

ประสงค์จะเอาชีวิตใคร ก็สามารถทำได้โดยไม่มีคามผิดแต่อย่างใด ดังที่ปรากฏในเรื่องว่า
เจ้านายเรียกกว๊งให้เข้าเฝ้า แล้ววางยาให้กว๊งตาย โดยพระราชากับเขาว่า

- Lâu không thấy mặt Trạng, lòng ta chờ ngóng mong
đợi. Vừa rồi có người tiến hải vị, ta nhớ đến ông, cho gọi
vào ăn yến, ông không được khách sáo từ chối mà trái ý
ta.

“นานแล้วไม่ได้พบหน้าเจ้า เรายกคอยด้วยใจจดจ่อ เพิ่งมีคนนำอาหาร
พิเศษมาถวายเรา เรานึกถึงท่านจึงเรียกท่านมาให้กิน ทำตัวตามสบาย
และอย่าปฏิเสธเดี๋ยวจะขัดใจเรา”

ทั้งๆ ที่กว๊งรู้ว่าเขานั้นจะโดนวางยาพิษในซูปรังนก แต่ก็ยังต้องกินตามคำสั่งเจ้านาย
และตนก็ต้องตายในที่สุด

อนุภาคเกี่ยวกับราชาและความสูงส่งนี้ ในนิทานชุดจ่าง กว๊งแสดงให้เห็นอย่าง
ชัดเจนว่า พระราชามีอำนาจเหนือสิ่งอื่นใด นอกเหนือจากเป็นผู้ปกครองประเทศแล้วยังเป็น
เจ้าชีวิตของประชาชนทั้งหมด สามารถกำหนดประชาชนเป็นเช่นไรก็ได้ พระราชาหลาย
พระองค์จึงได้รับการกล่าวถึงผ่านเรื่องราวในนิทานที่มีทั้งด้านดี และด้านไม่ดี ที่แสดงให้เห็น
ว่า หลาย ๆ ครั้งประชาชนเองก็ไม่ได้พอใจกับการกระทำของพระราชา แต่ไม่สามารถโต้ตอบ
ได้ในความเป็นจริง จึงต้องใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความรู้สึกไม่พอใจใน
เรื่องนั้น ๆ

2.2.4.2 ชั้นอื่นในสังคม

P 100 - P 199 ชั้นอื่นในสังคม จากดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน
นิทานชุดจ่าง กว๊ง มีอนุภาคในหลายตอนที่กล่าวถึงชั้นอื่นในสังคมดังนี้

2.2.4.2.1 ขุนนาง

P 110 ขุนนาง (Royal ministers) จัดเป็นชนชั้นสูง หรือ ชนชั้นปกครองสำหรับสังคมของประเทศเวียดนาม ขุนนาง มีบทบาทในการพัฒนาบ้านเมือง ปกครองประชาชนทั่วไป ขุนนางบางกลุ่มใช้อำนาจ หน้าที่ของตนเก็บเกี่ยวผลประโยชน์บางประการให้กับตนเอง ทำให้ประชาชนมักไม่ค่อยพอใจกับพฤติกรรมของเหล่าบรรดาขุนนาง จึงนำขุนนางมาเป็นหนึ่งในคู่ต่อสู้ของก๊วงที่มักจะต้องพ่ายแพ้ เสียหน้าให้กับก๊วง เช่น เรื่อง **ฟ้าส่งท่านตุ๊กาดให้มาเกิด** เรื่อง **เก็บขานหมาก** เรื่อง **แกล้งขุนนาง** เรื่อง **หนังสือดี** เรื่อง **ชนไก่** ไม่เว้นแม้แต่เมื่อก๊วง เข้าสอบเพื่อเป็นขุนนาง เขายังล้อเล่นกับขุนนางที่เป็นผู้คุมสอบ ดังที่ปรากฏในเรื่อง **กระดาศเหลือवादข้าง** โดยเมื่อก๊วง ทำข้อสอบเสร็จแล้ว แต่ยังไม่ส่งข้อสอบ เขาใช้กระดาศที่เหลืออยู่นั้นวาดรูปข้าง และเขียนคำกลอนต่อว่า และล้อเลียน ขุนนางผู้คุมสอบจนทำให้ขุนนางเหล่านี้อับอายไป แต่ในที่สุด ก๊วง เอง ก็เข้ามาเป็นบุคคลหนึ่งในกลุ่มขุนนาง ผู้วิจัยคิดว่าแต่ผู้แต่ง/ผู้เล่านิทาน การจัดให้ก๊วงดำรงสถานภาพขุนนางเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับก๊วงได้มีสิทธิอันชอบธรรมในการกระทำหลาย ๆ เหตุการณ์ที่หากเป็นเพียงประชาชนธรรมดาไม่สามารถทำได้

2.2.4.2.2 เศรษฐี

P 150 เศรษฐี (Rich man) สาเหตุที่เศรษฐี เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่ถูกนำมาล้อเล่นอย่างสนุกสนานเพราะ สังคมของประเทศเวียดนามในยุคสมัยที่นิทานเรื่องนี้เกิดขึ้นนั้น ค่อนข้างยากแค้น คนกลุ่มนี้จึงได้รับการจัดให้เป็นอีกชนชั้นหนึ่งในสังคม โดยมักปรากฏในรูปแบบที่เป็นคนมีฐานะร่ำรวย แต่ขาดซึ่งสติปัญญา เช่น เรื่อง **ดาทหนังสือ** กล่าวถึง เศรษฐีผู้หนึ่งเป็นคนไม่รู้หนังสือ แต่แสร้งทำเป็นเหมือนมีการศึกษา มักไปถามหาขอยืมหนังสือที่บ้านก๊วงบ่อย ๆ แต่เขาไม่ชอบหน้าเศรษฐีผู้นี้ จึงล้อเล่นกับเศรษฐีจนเสียหน้ากลับบ้านไป และเรื่อง **แกล้งหัวหน้าหมู่บ้าน** โดยในเนื้อเรื่องระบุไว้ว่า หัวหน้าหมู่บ้านผู้นี้ขึ้นชื่อว่าเป็นคนมีเงินมีทอง และเป็นคนฉลาดแกมโกง มีกิจการเปิดบริการให้นักเดินทางมาพักที่บ้าน ก๊วง เดินทางผ่านไปก็แวะพักที่บ้านของหัวหน้าหมู่บ้านผู้นี้ เขาไม่มีเงินเหลือติดตัว ไม่มีทางที่จะเดินทางไปเมืองหลวงได้ จึงใช้อุบายว่า ในตัวเขามียาพิษสำหรับพระราชพา พระราชินี และพระโอรส หัวหน้าหมู่บ้านแอบดู และได้ยินดังนั้น เขาก็รีบไปรายงานให้ทางการทราบ เช้าวันรุ่งขึ้นจึงมีทหารมาจับตัวก๊วง เพื่อส่งตัวเข้าเมืองหลวง พระราชามา

สืบสวนด้วยตัวเอง พบแต่เพียงข้าวแห้ง 3 ห่อ ที่เขาเก็บไว้กินเอง ไม่มีความผิดแต่อย่างใด
หัวหน้าหมู่บ้านจึงถูกทำโทษด้วยการลงฮวย เนื่องจากใส่ความคนบริสุทธิ์

2.2.4.2.3 ชาวต่างชาติ

P 191 ชาวต่างชาติผู้มีตำแหน่งทางสังคม (Social status of foreigners) ต่างชาติที่มาเกี่ยวข้องกับประเทศเวียดนามในยุคสมัยหนึ่ง คือประเทศจีน ครั้งหนึ่งที่ประเทศเวียดนามเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศจีน ชุนนางจีนกตัญญูประชาชนชาวเวียดนามอย่างยิ่ง ทำให้ชาวเวียดนามยังคงฝังใจกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในครั้งนั้น นิทานเรื่องนี้จึงมีอนุภาคที่กล่าวถึงชาวต่างชาติผู้มีตำแหน่งทางสังคม อันได้แก่ชาวจีนจำนวนมาก เช่น เรื่อง *สวนโคน สวนยอด* เรื่อง *จงทอง* เรื่อง *แข่งวาดรูป* เรื่อง *ชนควาย* เรื่อง *มีเพียงวิถีเดียว* เรื่อง *กาพย์กลอง กลอนฟ้า* เรื่อง *เจ้าบ้านนำหน้า แยกตามหลัง* และ เรื่อง *งานเลี้ยงชุนนางจีน* เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบางเรื่องเกิดขึ้น ณ ประเทศเวียดนาม บางเรื่อง เกิดขึ้น ณ ประเทศจีน แต่มีข้อสรุป และตอนจบเหมือนกัน คือ กวี้ง ในฐานะตัวแทนชาวเวียดนาม ตัวแทนประเทศเวียดนาม มีชัยชนะเหนือชุนนางจีนประเทศจีนทั้งสิ้น ทั้งการเอาชนะด้วยสติปัญญา เล่ห์เหลี่ยม กลอุบายต่าง ๆ กวี้ง ทำทุกวิถีทางเพื่อจะให้คู่ต่อสู้เสียหน้า เสียรู้ และพ่ายแพ้ไป เช่น เรื่อง *งานเลี้ยงชุนนางจีน* กวี้ง จัดงานเลี้ยงชุนนางจีน เขาสั่งให้ตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม เตรียมเหล้าไว้จำนวนมาก ส่วนอาหารนั้นเขาไม่ได้เตรียมการปรุงอาหารแต่อย่างใด เขาเชิญชุนนางจีนทุกคนดื่มเหล้าเพื่อรอกับข้าวที่จะตามมา โดยบอกว่า เหล้าเหล่านี้เป็นเหล้าชั้นดี หมักกันเอง ไว้ใช้สำหรับรับแขกที่สำคัญเท่านั้น ทุกคนดื่มเหล้ารอเป็นเวลานาน กับข้าวก็ไม่มีสักอย่างจนกระทั่ง เหล้าชุนนางจีนเมาเหล้าลึ่มพับไป กวี้งให้ทหารประคองชุนนางจีนกลับไปที่วังของแต่ละคน วันต่อมาเมื่อ กวี้ง พบกับเหล้าชุนนางจีน เขาได้ตัดพ้อว่า “พวกท่านกินแต่เหล้า ไม่มีใครสนใจอาหารอร่อยๆ หายาก พวกเราต้องจำใจกินกัน ไหนจะเนื้อ ไหนจะปลา กินหลายมื้อก็ไม่หมด จนต้องเททิ้งให้หมูตามตลาด” เรื่องนี้เป็นการเย้ยหยันเหล้าชุนนางจีน และเป็นการแสดงให้เห็นความมั่งคั่ง อุดมสมบูรณ์ของประเทศเวียดนามให้กับทางประเทศจีนได้เห็น

2.2.5 อารมณ์ขัน

หมวด X อารมณ์ขัน (Humor) ด้วยเพราะนิทานชุดจ่าง กวี้ง เป็นนิทานตลกเจ้าปัญญา จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมือนุภาคของความตลกขบขันปรากฏให้เห็น โดยพบในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านดังนี้

2.2.5.1 อารมณ์ขันของชนชั้นทางสังคม

X 200 - 599 อารมณ์ขันของชนชั้นทางสังคม (Humor of social class) ดังที่ได้กล่าวมาบ้างแล้วในหมวด P 100 - P 199 ชนชั้นอื่นในสังคม จากพื้นฐานทางสังคมของประเทศเวียดนามนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 4 ชนชั้นได้แก่ สี นง กง เทือง* ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองระบอบศักดินา อันมีชนชั้นปกครองเป็นกลุ่มขับเคลื่อนสำคัญในกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีประชาชน (อันหมายรวมถึงคนทุกกลุ่มชั้นที่มีชาวนา เกษตรกร เป็นคนกลุ่มใหญ่นั้น) เป็นผู้ได้ปกครอง ความขัดแย้ง ความซับซ้อนใจของประชาชนจึงมักเป็นการนำบุคคลในชนชั้นอื่น (ที่เป็นชนชั้นสูงกว่าตน มีอำนาจเหนือกว่าตน) มาเป็นคู่ตรงข้าม เพื่อให้คนกลุ่มนั้น ๆ ดูตลก ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อ 3.4.1.3 ขุนนาง ส่วน ในกลุ่มกษัตริย์ ปรากฏในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ เรื่อง Dê đực chữa (แพะตัวผู้ท้อง) Quả đào trường thọ (ลูกท้ออายุยืน) Giấu đầu hở đuôi ซ่อนหัว โผล่หาง Ăn trộm mèo vua ขโมยแมวเจ้านาย Tiên sư thắng Bảo Thái páo ภายตัวดี (ชั่วร้าย) กลุ่มเจ้านายตระกูลจิ่ง ได้แก่เรื่อง Trên câm điếc, dưới cũng câm điếc เจ้านายกับขุนนางต่างก็เป็นใบ้ Thi mâm ngũ quả แข่งขันจัดสำหรับผลไม้ Chữa bệnh cho quận chúa รักษาโรคให้เจ้าหญิง Mừng Chúa thắng trận บทกลอนฉลองชัยของเจ้านาย Lễ tế sao พิธีบูชาดวงดาว Ngọc Người หยก Đá Bèo ตะกั่วตบ Thắng ngoài...Thắng trong หญิงมีครรภ์ Chúa ngủ ngày เจ้านายบรรทมกลางวัน Ăn trộm mèo vua ขโมยแมวเจ้านาย Mâm đá กินหินดัม Đánh tráo thư, cứu bạn khỏi nguy, thảo thơ mừng, kháy Chúa tại trận สลับจดหมาย ช่วยเพื่อนพ้นภัย เขียนจดหมายที่น่ายินดี ทำให้เจ้านายกริ้ว Cây nhà lá vườn ปลูกที่บ้าน Trạng chết chúa cũng bằng hà จ่างตาย เจ้านายก็สวรรคต รวมทั้ง กลุ่มขุนนาง

* ดูรายละเอียดได้ในหัวข้อ 3.2.1 ชนชั้นทางสังคม

ได้แก่เรื่อง Trời sinh ông tú cát ฟ้าให้ท่านตุ๋ ก๊าด มาเกิด Nhật bã trầu เก็บชานหมาก Dòm nhà quan bảng แอบดูบ้านขุนนาง Đơn trình bô chết của cô gái kể nghi คำร้องเรื่องโคตตาย Lỡm quan thị แก่ล้งขุนนาง Lại lờm quan thị แก่ล้งขุนนาง (อีกครั้ง) Thừa giấý vẽ voi กระดาษเหลือวาดช้าง Thối không ngửi được เหม็นจนทนไม่ได้ Sách quý หนังสือดี Chọi gà ขนไก่ (ดังได้กล่าวรายละเอียดเรื่องอารมณืขันไว้ในบทที่ 3) อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มขนขันปกครองที่สูงกว่าประชาชน เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้าง อารมณืขันให้กับเนื้อหาของนิทานชุดนี้ ซึ่งนอกจากจะได้อารมณืขันแล้วยังแฝงไปด้วยบริบท ทางการเมืองการปกครองที่สำคัญยิ่งในเวลาเดียวกัน

2.2.5.2 อารมณืขันกับชาวต่างชาติ

X 600 อารมณืขันที่เกี่ยวข้องกับเชื้อชาติ หรือชนชาติ (Humor concerning races or nations) จากดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านพบว่านิทานชุดจ่าง กว๊ิง มีความตลก สนุกสนานที่เกิดขึ้นจากการล้อเลียน และการเสียดสีของเหล่าบรรดาขุนนางจีน ซึ่งตรงกับหมวด X 650 ความตลกที่เกี่ยวข้องกับชนชาติ หรือเชื้อชาติอื่น (Jokes concerning other races or nations) ดังที่ได้อธิบายไว้ในหมวด P 191 ชาวต่างชาติผู้มี ตำแหน่งทางสังคม

ในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง แสดงการปฏิสังสันทนกับชนชาติจีนอย่างชัดเจน และเป็นชน ต่างชาติเพียงชาติเดียวที่กล่าวถึงไว้ ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชนชาติจีน มักมีจุดจบของเรื่อง ด้วยชัยชนะที่ฝ่ายเวียดนามมีต่อประเทศจีน ในประเด็นนี้เป็นการแสดงให้เห็นความคับข้อง ใจอีกประการหนึ่งของชาวเวียดนามที่ฝังลึกอยู่ในใจกับการตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีน เป็นระยะเวลายาวนาน พื้นที่ในนิทานนี้จึงเป็นการระบายความกดดันในประเด็นดังกล่าว อัน จะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของชาวเวียดนามในยุคถัดมา

การศึกษาอนุภาคของ นิทานชุดจ่าง กว๊ิง โดยใช้ดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน ของ สติธ ทอมป์สัน เป็นตัวเทียบเคียงนั้น พบว่า มีหลายอนุภาคที่นิทานชุดนี้พ้องกับนิทานของ ชาติต่าง ๆ ดังที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้ว ดังจะเห็นได้จากความหลากหลายของกลุ่มอนุภาค ในหมวดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น หมวด J เรื่องเกี่ยวกับคนฉลาดและคนโง่ หมวด K เรื่องการ หลอกหลวงประเภทต่าง ๆ หมวด H เรื่องเกี่ยวกับการทดสอบประเภทต่าง ๆ หมวด X เรื่อง

เกี่ยวกับอารมณฺ์ขัน โดยที่ทั้ง 4 หมวดนี้พ้องกันกับการศึกษานิทานประเภทตลกเจ้าปัญญาของชาติต่าง ๆ * อันแสดงให้เห็นว่า นิทานชุดจ่าง กวีง มีลักษณะความเป็นสากลกับนานาชาติ ในนิทานประเภทตลกเจ้าปัญญาของชาติต่าง ๆ ในลักษณะเดียวกัน แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดในงานวิจัยครั้งนี้พบว่า นิทานชุดจ่าง กวีง นอกเหนือจากจะมีอนุภาคด้านต่าง ๆ ของนิทานอันเป็นองค์ประกอบของนิทานประเภทตลกเจ้าปัญญาแล้ว ยังมีอนุภาคหมวด P สังคม ที่กล่าวถึงการปกครองของพระราชา และเรื่องชนชั้นทางสังคมอยู่เป็นระยะ ๆ อย่างหลากหลาย สะท้อนให้เห็นว่า นอกเหนือจากความตลกขบขันที่คนภายในสังคมต้องการจะถ่ายทอดถึงกันแล้ว ยังมีนัยยะทางสังคมบางประการที่ต้องการจะสื่อ และแฝงไว้ในนิทาน ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถเป็นจริงได้ในสังคม จึงต้องอาศัยพื้นที่ของนิทานเป็นหนทางในการระบายความคับข้องใจกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม ดังจะได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 เรื่อง ภาษา อำนาจ และเสียงหัวเราะที่ปรากฏในนิทานชุดจ่าง กวีง

2.3 ลักษณะสากลในนิทานตลกเจ้าปัญญาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย ประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศกัมพูชา และประเทศไทย โดยทั้งสี่ประเทศนี้ ต่างก็มีนิทานตลกเจ้าปัญญาประจำชาติของตน โดยที่นิทานชุดจ่าง กวีง เป็นนิทานตลกเจ้าปัญญาของประเทศเวียดนาม นิทานเรื่องเชียงเมียง เป็นนิทานตลกเจ้าปัญญาของประเทศลาว นิทานเรื่องธัญชัย เป็นนิทานตลกเจ้าปัญญาของประเทศกัมพูชา และนิทานเรื่องศรีธัญชัย เป็นนิทานตลกเจ้าปัญญาของประเทศไทย

นิทานเรื่องเชียงเมียง เป็นนิทานลาวที่เล่าสืบต่อกันมาแต่โบราณ และมีการบันทึกไว้เป็นร้อยกรอง²² เปรม ดัง ได้เขียน *คุณค่าบางแง่มุมของนิทานเชียงเมียง*²³ กล่าวได้โดยสรุปว่า

* ผลการศึกษานี้ ตรงกับที่ ศิริพร ศิริวรรณได้ศึกษาเปรียบเทียบนิทานมุขตลกเรื่องศรีธัญชัย กับ ทิลล์ ออยเลนเชปีเกล ในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

²² พ. พวงชบา, นิทานเชียงเมียง, พิมพ์ครั้งที่ 3 (เวียงจันทน์: สำนักพิมพ์แห่ง สปป.ลาว, 1996), อ้างถึงใน เปรม ดัง (แปลและเรียบเรียง), เชียงเมียง จอมกะล่อน (ศรีธัญชัยเจ้าปัญญาฉบับลาว) มรดกทางวรรณกรรมของอุษาคเนย์, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2544), หน้า (10).

²³ เรื่องเดิม, หน้า (13) - (15).

นิทานเรื่อง เชียงเมียง เป็นนิทานเก่าแก่ที่เล่าสืบทอดกันมาแต่ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้แต่ง โดยนิทานให้คุณค่าต่อสังคมในแง่การสร้างอารมณ์ขัน ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน โดยผู้แต่งใช้วิธีการนำเอาคำกำกวมและความหมายหลายนัยมาให้ตัวละครนำมาตีความ ทั้งให้ข้อคิดในเรื่องการเป็นคนมีปฏิภาณไหวพริบ เอาตัวรอดในภาวะคับขัน นิทานเรื่องนี้ไม่เพียงแต่เป็นนิทานมุขตลกเท่านั้น แต่เป็น "วรรณกรรมแนวปฏิวัติเพื่อประชาชน" เกิดขึ้นในขณะที่สังคมปกครองในระบบศักดินา วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนี้จึงมีขึ้นเพื่อตอบสนองชนชั้นศักดินา และเป็นเครื่องมือในการปกครองของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช

นิทานเรื่องนี้เกิดขึ้นในยุคสมัยที่ชนชั้นศักดินายังคงเฟื่องฟู และคงเกิดขึ้นมาเพื่อเป็นการระบายความอัดอั้นตันใจที่ถูกชนชั้นศักดินาในระบบเก่ากดขี่ข่มเหง (กษัตริย์) รวมถึงพระสงฆ์

การกระทำของเชียงเมียงในเรื่อง ผู้แต่งมีความจงใจที่จะล้อเลียน เสียดสี โจมตี หรือแก้แค้นชนชั้นศักดินาที่เคยกดขี่ข่มเหงพวกเขามานาน ขณะเดียวกันก็พยายามยกย่องสรรเสริญความฉลาดหลักแหลมของเชียงเมียง ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนธรรมดา (ชนชั้นทาส ไพร่ และผู้ใช้แรงงาน) ให้สูงขึ้น ผู้แต่งพยายามใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

นิทานเรื่องธัญชัยหรือธรมณชัย ของประเทศกัมพูชา กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์²⁴ กล่าวถึงนิทานเรื่องนี้ไว้ว่า เป็นที่นิยมแพร่หลายในราชอาณาจักรกัมพูชามาก เพราะปรากฏว่าได้มีการบรรจุนิทานเรื่องนี้ไว้ในหลักสูตรการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6²⁵ ดังนั้นเรื่องราวของ ธัญชัย จึงเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีของประชาชนทั่วไป แม้ส่วนใหญ่จะไม่สามารถจำเรื่องราวของธัญชัย ได้หมดทุกตอน เรื่องนี้ได้ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรหลายสำนวน ในอารัมภกถาของนิทานธัญชัยสำนวนหนึ่ง ซึ่งปณณาลัยพุทธศาสนบัณฑิตของกัมพูชาพิมพ์ออกเผยแพร่ ระบุว่านิทานนี้ในประเทศกัมพูชามีอยู่ทั้งหมด 3 สำนวน คือ สำนวนที่เป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว เขียนจากการจดจำสืบต่อกันมา ได้พิมพ์อัดสำเนาเผยแพร่ เมื่อคริสต์ศักราช 1887 สำนวนที่เป็นคำประพันธ์ประเภทกาพย์ จารลงในใบลานเมื่อคริสต์ศักราช 1908 และ สำนวนที่เป็นคำประพันธ์ร้อยแก้ว แต่ตามสำนวนที่เป็นร้อยแก้วตีพิมพ์ในหนังสือรายปักษ์ชื่อ ทศนาวดี เผยแพร่เมื่อคริสต์ศักราช 1936 1938 1939 และ 1964 ตามลำดับ

เนื้อหาในนิทานเรื่อง ธัญชัย กล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ คือ การวิจารณ์เกี่ยวกับลัทธิเทวราชา หรือ สมมุติเทพ และการล้อเลียนค่านิยมของสังคมในสมัยนั้นในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การปกครอง การใช้ภาษา เป็นต้น

นิทานเรื่องศรีธณชัย ของประเทศไทย นำเสนอเรื่องราวชีวิตของชายผู้หนึ่ง ตั้งแต่เกิดจนตาย เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องจะเกิดขึ้นตามลำดับอายุของเขา โดยเป็นเหตุการณ์สั้น ๆ มีการดำเนินเรื่องโดยอาศัยปฏิภาณในการใช้ภาษาเป็นสำคัญ ตรงกับลักษณะเด่นของตัวเอกประเภทนิทานตลกเจ้าปัญญา ดังที่ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกาญจนา ละอองศรี²⁶ ได้กล่าวถึงไว้ว่า นิทานศรีธณชัย มีพระเอกเป็นคนเจ้าปัญญาแบบฉลาดแกมโกง แสดงการใช้ไหวพริบ ปฏิภาณเอาตัวรอด ที่ผู้อ่านได้ทั้งสาระ ความบันเทิง ตลกขบขัน และที่สำคัญได้เห็นลักษณะ “ขบถ” ตรงความกล้าทำให้ผู้สูงศักดิ์ในสังคม “เสียหน้า” นิทานเรื่องนี้จึงเป็นสิ่ง

²⁴ กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์, ศรีธณชัยในอุษาคเนย์, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541. หน้า 179.

²⁵ Histoire De Thnneh-Chey (Phnom-Penh : Editions de l'Institut Bouddhique, 1964), อ้างถึงใน กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์,

ศรีธณชัยในอุษาคเนย์, 2541

²⁶ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กาญจนา ละอองศรี, ใน คำนำ โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”, กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์, ศรีธณชัยในอุษาคเนย์, หน้า (21).

บันเทิงที่แฝงสาระและความจริงของสังคมไว้อย่างคมคาย ขณะเดียวกันได้เห็นบทบาทของ "มุขตลก" ว่าเป็นทางออกที่ช่วยลดความตึงเครียดจากกฎเกณฑ์ของสังคม

นิทานเรื่องศรีธนญชัย กำหนดให้สถานที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่องคือ เมืองอยุธยา โดยแสดงให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ว่าต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด โดยประกอบอาชีพเกษตรกรรม เยาวชนได้รับการศึกษาผ่านวัด ประชาชนทั่วไปมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เรื่องกรรม และวิถีชีวิตด้านอื่น ๆ ของชาวบ้านอย่างชัดเจน

จากภาพรวมของนิทานตลกเจ้าปัญญาทั้งสามเรื่อง มีลักษณะบางประการพ้องกันกับนิทานตลกเจ้าปัญญาของประเทศเวียดนาม โดยผู้วิจัยจะได้นำเหตุการณ์หลักของเรื่องที่เหมือนกันมาเป็นประเด็นในการพิจารณา และแสดงให้เห็นอนุภาคของแต่ละประเทศในเหตุการณ์นั้น ๆ ดังนี้

2.3.1 ภูมิหลังที่มาของตัวละครเอก นิทานตลกเจ้าปัญญาของทั้งสี่ประเทศนี้เปิดเรื่องด้วยการแนะนำตัวละครเอก โดยกล่าวถึงพื้นเพของตัวละครที่เป็นประชาชนทั่วไป ไม่ได้ถือกำเนิดในชาติตระกูลที่สูงส่ง เกิดมาในครอบครัวเกษตรกร ช้ำยังตอกย้ำว่าคนเหล่านี้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างขัดสน ยากจน ไม่ว่าจะ เป็น ธนัญชัย เชียงเมียง ศรีธนญชัย และก๊วง ซึ่งตัวเอกเหล่านี้แสดงให้เห็นผู้อ่าน / ผู้ฟัง เข้าใจได้ชัดเจนขึ้นว่า พวกเขาเหล่านี้มีความคิด ความรู้สึกอย่างลึกซึ้งในแง่มุมมองของประชาชนที่มีต่อชนชั้นที่สูงกว่าตนในสังคม เป็นตัวแทนประชาชน และยืนหยัดต่อสู้แทนประชาชน หลังจากนั้นทุกเรื่องได้เลือนสถานภาพของตัวละครเอกนั้นไปสู่ชนชั้นปกครอง ทำให้มีโอกาส อำนาจ และสิทธิ์เหนือกว่าประชาชน โดยทั่วไปในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนธรรมดาไม่อาจมีสิทธิ์กระทำได้

เหตุการณ์หลักที่เหมือนกัน	อนุภาคที่แตกต่างกัน			
	ไทย	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
ความฝันหรือเหตุอัศจรรย์ก่อนให้กำเนิดตัวละคร	แม่ฝันว่าไปเที่ยวเล่น เห็นพระเมรุใหญ่มากันขวางหน้าไว้ นางยื่นมือไปจับยอดกุหาแล้วเดินเลียบไปคว้าพระจันทร์มาได้	แม่ได้ยินเสียงบทกวีจากในครวรกที่แต่งต่อจากตนได้อย่างไพเราะ และคมคาย	ไม่กล่าวถึงความฝันก่อนกำเนิดตัวละครเอก	แม่ฝันว่าเก็บลูกมะพร้าวได้ลูกหนึ่ง และเห็นพระจันทร์วันเพ็ญ ขึ้น 15 ค่ำ

ตารางที่ 1 ความฝันหรือเหตุอัศจรรย์ก่อนให้กำเนิดตัวละคร

เหตุการณ์หลักที่เหมือนกัน	อนุภาคที่แตกต่างกัน			
	ไทย	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
การทำนายฝันหรือเหตุอัศจรรย์	เนรทำนายว่าจะได้บุตรชายและจะได้เป็นตลกหลวง แต่ทำนายผิด ซึ่งที่จริงจะได้เป็นผู้ครองเมือง	แม่มั่นใจว่า ในภายภาคหน้าลูกของตนจะเป็นผู้มีไหวพริบสติปัญญา และเป็นผู้ที่โดดเด่นท่ามกลางฝูงชน	โหรเป็นผู้ให้คำทำนายแก่พระมเหสีว่าจะต้องหาเด็กชายที่เกิดในวันเดียวกับพระโอรสมาเลี้ยงคู่กัน ซึ่งเด็กคนนั้นคือเชียงเมียง	ภรรยาโหรเป็นผู้ทำนายว่าจะได้บุตรชาย ซึ่งต่อไปจะต้องเป็นทาส ภรรยาโหรทำนายผิดความจริงจะได้เป็นกษัตริย์

ตารางที่ 2 การทำนายฝันหรือเหตุอัศจรรย์

จากตารางการเปรียบเทียบด้านบนนี้ แสดงให้เห็นว่า การกำเนิดตัวละครมีความพิเศษเกินกว่าคนปกติทั่วไปประการหนึ่งคือ ต้องมีสัญลักษณ์บางประการแสดงให้เห็นว่าบุคคลเหล่านี้เป็นคนพิเศษ โดยแม่จะฝันแปลกประหลาด ในสำนวนของไทย และกัมพูชา ส่วนของเวียดนามแม่จะได้ยินความเก่งกาจ เฉลียวฉลาดของลูกตั้งแต่อยู่ในท้อง จากนั้นจะต้องมีการทำนายฝัน เพื่อตีความหมายให้เห็นความพิเศษของตัวละครเอกที่จะกำเนิดมา การใช้กลวิธีในการแนะนำตัวละครเอกของนิทานเช่นนี้ทำให้ คนอ่าน/คนฟัง มีความคิดพื้นฐานต่อตัวละครเอกนั้น ๆ ว่าเป็นบุคคลพิเศษกว่าคนปกติทั่วไป

2.3.2 การเลื่อนสถานภาพของตัวเอก

ความพ้องกันอีกประการหนึ่งคือ การปรับสถานภาพชนชั้นทางสังคมของตัวละครเอกที่ถือกำเนิดในครอบครัวชาวบ้าน ชาวนา ประชาชนทั่วไป ซึ่งมีความเป็นอยู่ค่อนข้างแร้นแค้น ขัดสน จากการที่ศรีธัญชัย และ ธัญชัย ถูกพ่อแม่นำไปขายตัวให้อยู่กับเศรษฐี และหลงนายตามลำดับ ส่วน เชียงเมียง ได้รับความอนุเคราะห์จากแม่นม เป็นเส้นทางให้ตัวเอกทั้งสามสำนวนได้เข้าสู่ระบบราชการ โดยได้เข้าไปทำงานรับใช้กษัตริย์ในวังหลวง

เหตุการณ์หลัก ที่เหมือนกัน	อนุภาคที่แตกต่างกัน			
	ไทย	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
ตอนถวายตัวกับพระเจ้าแผ่นดิน	หลวงนายพาเข้าถวายตัว	สอบผ่านระดับสูงสุด (การสอบเตียนลี) ได้เข้ารับราชการ	สามี่แม่นมพาเข้าถวายตัวเมื่อเลี้ยงตัวเอกได้อายุ 7 ปี	เศรษฐีพาเข้าถวายตัว

ตารางที่ 3 การถวายตัวกับพระเจ้าแผ่นดิน

การปรับสถานภาพทางชนชั้นของตัวละครเอกที่เป็นลักษณะเฉพาะของประเทศเวียดนาม ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่นในที่นี้มองเห็นได้ชัดคือ จ่าง กว๊ิง มีเส้นทางในการเข้ารับราชการของตัวละครเอกผู้นี้ ด้วยการใช้ความรู้ ความสามารถของตนเองเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพของตน ในขณะที่ตัวละครเอกอื่น ๆ ต้องแสวงหาช่องทางอื่น เพื่อปรับสถานภาพของตนเอง จึงจะได้แสดงความสามารถของตนที่มีอยู่ให้เห็น

วัฒนธรรมการศึกษาที่พบในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง นี้ เป็นไปในรูปแบบที่ครู อาจารย์ เปิดสอนหนังสือเอง รับนักเรียนที่ต้องการศึกษาหาความรู้มาเรียนด้วยความสมัครใจ โดยไม่จำกัดชนชั้นว่าจะเป็นลูกชานา เกษตรกร หรือแม้แต่ลูกขุนนางเอง หากแต่การเรียนบางสถานที่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเรียน ในยุคที่ขัดสนจึงเป็นอุปสรรคต่อการเรียนของประชาชนเช่นกัน

การศึกษาแนวทางนี้ เป็นการศึกษาตามแนวทางของขงจื้ออย่างชัดเจน กล่าวคือ ขงจื้อเห็นว่า คนเรารับการศึกษาได้ทุกคน เพราะคนมีความเป็นมนุษย์ใกล้เคียงกัน ความแตกต่างของคนเกิดจากการศึกษาและเกิดจากการปฏิบัติที่ต่างกัน ในยุคนั้นความคิดเห็นข้อนี้มีความหมายเชิงข้ามยุค เพราะเป็นความคิดที่ส่งผลให้คนทุกชนชั้นเข้ารับการศึกษาได้ ท่านให้การศึกษาลูกศิษย์ด้วยจริยธรรม ดนตรี กวี และหนังสือ งานการศึกษาของขงจื้อ คือ การเผยแพร่การสอนโดยเอกชน ซึ่งเป็นคุณูปการมหาศาลต่อการทลายการผูกขาดการศึกษาของผู้มียศถาบรรดาศักดิ์ และการศึกษาที่จำกัดอยู่เพียงในสถาบันการศึกษาเท่านั้น แนวคิดนี้เป็นการทลายเส้นแบ่งระหว่างวรรณะ เชตแคว้น และเชื้อชาติในทางปฏิบัติ ท่านรับบุตรหลานของพ่อค้า ชนชั้นต่ำ และชานาเป็นลูกศิษย์ นำเสนอความเห็นที่ **ให้การศึกษาแก่**

ทุกคนโดยไม่แบ่งแยก อันเป็นการนำวิชาการลงสู่ระดับล่าง ให้สามัญชนมีส่วนร่วมทางการเมือง²⁷

Bẩm quan, tôi chỉ là học trò nghèo vốn tính hiếu học, qua đây thấy trường quan Bảng bình văn, tôi đến chỉ nhằm lén nghe trộm bài mà thôi, không dám có ý gì khác.

Dòm nhà quan Bảng²⁸

“ท่านขอรับ กระผมเป็นแค่นักเรียนจน ๆ แต่มีนิสัยรักการเรียน เดินผ่านมาเห็นว่าท่านมีลูกศิษย์ลูกหามากมาย กระผมจึงแอบฟังท่านสอนเท่านั้น ไม่ได้มีเจตนาอื่นใดนอกจากนี้”

แอบดูบ้านขุนนาง

หลักในการให้การศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรม ดนตรี กวี และหนังสือของขงจื้อ การทดสอบความรู้ความสามารถของคนจึงมักเป็นการต่อคำกลอน ต่อสำนวน ที่สามารถวัดได้ถึงความรู้ทางกวี หนังสือ รวมถึงดนตรี ทั้งนี้ไม่ขาดตกบกพร่องที่จะวัดถึงแนวคิดทางจริยธรรมที่บุคคลผู้นั้นยึดถือ ขงจื้อให้ความสำคัญกับจริยธรรมโดยถือเป็นหลักคุณธรรมในการวินิจฉัยความคิด ความประพฤติของคน

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า วัฒนธรรมที่ว่าด้วยการศึกษานักบุคคลผู้เข้าสู่ระบบการศึกษา มักมีจุดหมายปลายทางคือ การสอบคัดเลือกเพื่อเข้ารับราชการ ระบบการศึกษาเช่นนี้ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อ และเป็นการเปิดโอกาสอย่างเท่าเทียมกันระหว่างคนในแต่ละชนชั้น การกล่าวถึงประเด็นนี้อย่างชัดเจนในนิทานชุดจาง กวี่ง จึงเปรียบเสมือนการแสดงพื้นที่ของชาวบ้าน ประชาชนทั่วไปที่มีโอกาสอยู่เหนือกว่ากลุ่มชนชั้นปกครองในพื้นที่จริงของสังคม

²⁷ ธีรฤๅมิ ต้นติวศากิจ (บรรณารักษ์การ), คำคมขงจื้อ, (กรุงเทพฯ: ฮอลลิวูด อินเตอร์เนชั่นแนล กรุ๊ป, 2548), หน้า 9.

²⁸ Đỗ Văn Ninh, Nguyễn Quỳnh Trang Quỳnh. trang 19.

2.3.3 **คู่ตรงข้าม** ในนิทานตลกเจ้าปัญญา คู่ตรงข้าม หรือ คู่กรณี โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ *คนชาติเดียวกัน* และ *คนต่างชาติ* กล่าวคือ คนในชาติเดียวกันที่มักมีวิวาทะกับตัวเอกของเรื่องมักเป็นคนในชนชั้นที่สูงกว่า ด้วยเพราะทุกประเทศมีพื้นฐานทางสังคมที่แบ่งชนชั้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นเมื่อชนชั้นที่สูงกว่าประชาชนทั่วไปถูกนำมาล้อเล่น เพื่อปลดปล่อย หรือระบายความคับข้องใจ ความไม่พอใจที่ประชาชนมีต่อผู้นั้นแล้ว นิทานตลกจะยิ่งเป็นที่พึงพอใจของประชาชนยิ่งขึ้น และแน่นอนว่าพฤติกรรมที่กระทำกับบุคคลผู้มีสถานภาพสูงกว่านั้นไม่อาจกระทำได้ในชีวิตจริง แต่สำหรับนิทานแล้ว ประชาชนสามารถใช้พื้นที่นี้ระบายความคับข้องใจต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ทำให้กลุ่มคู่ตรงข้ามกลุ่มที่พบร่วมกันคือ *กษัตริย์* ผู้ซึ่งประชาชนให้ความเคารพนับถือสูงสุด การยั่วล้อกษัตริย์ในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นการตอบโต้อำนาจของกษัตริย์ในวิถีทางหนึ่ง กลุ่มคู่ตรงข้ามนี้รวมไปถึง คนอื่น ๆ ที่อยู่ในชนชั้นปกครอง ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มเจ้าขุนมูลนาย เชื้อพระวงศ์ ขุนนางทั้งในส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น

เหตุการณ์หลักที่เหมือนกัน	อนุภาคที่แตกต่างกัน			
	ไทย	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
แก้แค้นให้กษัตริย์กินอุจจาระ	โดนบังคับให้กินแกงแรง จึงแก้แค้นด้วยการนำขี้แรงปั่นเป็นดินสอ นำไปถวาย กษัตริย์ ดินสอจะเขียนออกเมื่อนำไปแตะน้ำลาย	นำ ผัก ต้ม โห่ญ สวยงาม ไปถวาย กษัตริย์ และบอกว่าใส่ปุ๋ยด้วยอุจจาระที่ให้ทหารไปถ่ายไว้ที่บ้าน	โดนบังคับให้กินแกงแรง จึงแก้แค้นด้วยการนำขี้แรงปั่นเป็นดินสอ นำไปถวาย กษัตริย์ ดินสอจะเขียนออกเมื่อนำไปแตะน้ำลาย	-

ตารางที่ 4 การแก้แค้นให้กษัตริย์กินอุจจาระ

คู่ตรงข้าม หรือคู่กรณีที่เน้นย้ำเป็นพิเศษ จะหลงในกลอุบายของตัวเองแม้ในวาระที่ตัวเองต้องจบชีวิต เช่น ธนัญชัยให้หาไม้แหลมมาปักไว้ที่หลุมศพของตัวเอง เมื่อมีคนมาเคารพศพจะถูกไม้นั้นทิ่ม ศรีธนูชัยให้นำร่างของตนไปไว้ที่กระท่อมที่ไม่สามารถยืนได้ ทุกคนที่เข้าไปจะต้องหมอบ คลาน เป็นเสมือนการเคารพศพของตนเอง กวี้ง และเซียงเมียง ใช้วิธีการเดียวกันคือไม่ให้จัดงานศพให้กับตน จนกว่ากษัตริย์ หรือเจ้านายจะ

ตายไปด้วยการกินยาพิษในอาหารที่ให้ตนกิน กระทั่งตายตามกันไป ดังที่ ศิราพร ณ ถลาง ได้กล่าวไว้ในประเด็นนี้ว่า ความขัดแย้งระหว่างศรีธนญชัยกับพระราชินีไม่ได้ทำให้เรานึกถึงสถาบันพระมหากษัตริย์เสียทีเดียว แต่เป็นการ “ถ่ายโอน” ความเจ็บช้ำน้ำใจที่มีต่อ “ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเรา” โดยเฉพาะสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความลดหล่นทางชนชั้น (hierarchical society) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ในสังคมมักเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) ด้วยเหตุที่มีรากฐานเป็นสังคมศักดินา หรือสังคมแบบมูลนาย-ไพร่ (patronclient system)²⁹

การกำหนดให้คู่ตรงข้ามเป็นชาวต่างชาติ ผู้วิจัยคิดว่าด้วยเพราะประเทศนั้นๆ ต้องการแสดงอำนาจ หรือศักยภาพของประเทศตนที่มีสูงกว่าประเทศที่เป็นฝ่ายตรงข้าม อันจะต้องได้รับความปราชัยไปในที่สุด เมื่อการแข่งขัน การประลองในครั้งต่าง ๆ ลึกลง ประเทศที่ถูกนำมาเป็นคู่ตรงข้าม มีทั้งประเทศที่เคยเข้ามาปกครอง มีอำนาจอยู่ในอาณาจักรของประเทศตน ประเทศที่ตนต้องการข่มขู่ แสดงแสนยานุภาพที่สูงส่งกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง รวมถึงประเทศที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาขอร่วมอาศัยอยู่ในดินแดน

เหตุการณ์หลัก ที่เหมือนกัน	อนุภาคที่แตกต่างกัน			
	ไทย	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
ชาวต่างชาติ ท้าแข่งวาด ภาพสัตว์	จิตรกรชาวอินเดีย มาท้าแข่ง ตัวเอก ชนะด้วยการวาด ภาพไล่เดือนสิบตัว	จิตรกรชาวจีนมาท้า แข่ง ตัวเอกชนะด้วย การวาดภาพไล่เดือน สิบตัว	จิตรกรจากหัวเมือง มาท้าแข่ง ตัวเอก ชนะด้วยการวาด ภาพไล่เดือน 5 ตัว	-

ตารางที่ 5 ชาวต่างชาติท้าแข่งวาดภาพสัตว์

²⁹ ศิราพร ณ ถลาง, ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน, หน้า 365 – 366.

เหตุการณ์หลัก ที่เหมือนกัน	อนุภาคที่แตกต่างกัน			
	ไทย	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
ชาวต่างชาติ ทำพนันให้ ทายปัญหา ธรรมะหรือ อ่านแปล คัมภีร์	กษัตริย์เมืองสิงหล ส่งคนมาทายพุทธ ปัญญา ถามตอบ ปริศนาโดยใช้นิ้ว มือขึ้นลง ชาวลังกามาท้าแข่ง แปลคัมภีร์ ตัวเอก ทำคัมภีร์ไตรปิฎก คด โดยจับปูมาจุ่ม น้ำหมึกแล้วให้เดิน บนกระดาษ	ทดสอบการแต่ง กลอนกับทูตจีน ที่มี โจทย์ปริศนา ด้วย การตีกลองแล้วใช้ไม้ กลอง ชี้ ขึ้น ฟ่า "กาพย์กลอง กลอน ฟ่า"	พญาดานีสงสมณะ มาทายปัญหา ถามตอบโดยใช้ ถ้อยคำ	พระเจ้ากรุงจีนส่ง นักปราชญ์มาทาย ปัญหาธรรมะ ถาม ตอบโดยใช้มือชี้ไป ยังสิ่งต่าง ๆ หรือที่ ต่าง ๆ นักปราชญ์จีนเห็น คัมภีร์ที่ทำจากการ ใช้ปูจุ่มน้ำหมึก เดิน บนกระดาษ อ่านไม่ ออก จึงต้องยอมแพ้ ไป

ตารางที่ 6 ชาวต่างชาติทำพนันให้ทายปัญหาธรรมะหรืออ่านแปลคัมภีร์

2.3.4 **วัฒนธรรมการละเล่น** ด้วยทั้งสี่ประเทศนี้เป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้การละเล่นที่พบร่วมกันคือ การชนไก่ และการชนควาย ซึ่งการแข่งขันนี้เป็นการต่อสู้เพื่อผลแพ้ชนะกับฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น วิธีการละเล่นมีใช้กติกาปกติ สากลที่ใช้เล่นกันอยู่โดยทั่วไป มักแฝงไปด้วยการใช้กลเม็ดบางประการ เช่น การใช้ควายอายุน้อยที่ยังไม่อดนมมาแข่งขัน เพื่อให้มุดเข้าได้ท้องของควายคู่ต่อสู้จนไม่สามารถชนควายได้ตามปกติ ดังปรากฏให้เห็นกับทั้งสี่ประเทศดังนี้

เหตุการณ์หลักที่เหมือนกัน	อนุภาคที่แตกต่างกัน			
	ไทย	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
แข่งขันชนควาย โดยใช้ลูกควายต่อสู้กับความตัวผู้ โดยควายตัวลูกคิดว่าอีกฝ่ายเป็นแม่ มุ่งแต่จะดูคนม	พม่าทำแข่งควาย	ขุนนางจีนทำชนควาย	กษัตริย์ทำตัวเอกชนควาย	พระราชาท้าชนไก่ตัวเอกใช้ลูกไก่ชนกับไก่ของพระราช ใช้ลูกกระบือชนกับกระบือของพระราช

ตารางที่ 7 แข่งขันชนควาย โดยใช้ลูกควายต่อสู้กับความตัวผู้ โดยควายตัวลูกคิดว่าอีกฝ่ายเป็นแม่ มุ่งแต่จะดูคนม

2.3.5 มุขตลก ประเด็นที่เป็นอารมณ์ขัน เรียกเสียงหัวเราะร่วมกันของเรื่องทั้งสี่นี้ อย่างหนึ่งคือ การเล่นกับกลวิธีการใช้ภาษา เช่น การใช้คำผวน คำคู่ขนาน คำย่อ โดยส่วนมากแล้วเป็นการสื่อถึงเรื่องทะเลาะ ลามก อันเป็นเรื่องต้องห้ามที่สังคมไม่ยินยอมให้กล่าวถึง เพราะมีบรรทัดฐานทางสังคมว่าเป็นสิ่งที่ไม่สุภาพ หรือพูดถึง อุจจาระ ปัสสาวะ โดยจะนำประเด็นต่าง ๆ นี้มาใช้กับบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าตน เช่นการใช้ อวัยวะเบื่องต่ำกับพระเจ้าแผ่นดิน และพระ

เหตุการณ์หลักที่เหมือนกัน	อนุภาคที่แตกต่างกัน			
	ไทย	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
พระเจ้าแผ่นดินโกรธไม่อยากจะเห็นหน้าหาวิธีอื่นเข้าเฝ้า	เอากันรับเสด็จ	เอากันรับเสด็จพระราชินี	เอากันรับเสด็จ	แกล้งพูดต่อว่าสมภาร

ตารางที่ 8 พระเจ้าแผ่นดินโกรธไม่อยากจะเห็นหน้าหาวิธีอื่นเข้าเฝ้า

สาเหตุการเกิดอารมณ์ขันอีกประการหนึ่งคือ การใช้สติปัญญา ไหวพริบ ในการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าของตัวเอก เช่น เหตุการณ์ร่วมกันของทั้งสี่สำนวน เมื่อกษัตริย์ไม่พอใจตัวเอก สั่งให้คนไปถ่ายอุจจาระที่บ้านของตัวเอก ตัวเอกไม่สามารถขัดคำสั่งได้ จึงใช้ไหวพริบบอกกับทุกคนที่ได้รับคำสั่งมานั้นว่า “ห้ามทำเกินคำสั่ง” โดยที่หากใครถ่ายสิ่งอื่นที่นอกเหนือกว่าอุจจาระออกมาตัวเอกจะทำโทษ

เหตุการณ์หลักที่เหมือนกัน	อนุภาคที่แตกต่างกัน			
	ไทย	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
กษัตริย์สั่งให้คนไปถ่ายอุจจาระไว้ที่บ้านตัวเอก แต่ตัวเอกห้ามผายลมหรือปัสสาวะ	ทหาร	ทหาร	สนม	สนม

ตารางที่ 9 กษัตริย์สั่งให้คนไปถ่ายอุจจาระไว้ที่บ้านตัวเอก แต่ตัวเอกห้ามผายลม หรือปัสสาวะ

จากการเปรียบเทียบอนุภาคในนิทานตลกเจ้าปัญญาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงของทั้งสี่ประเทศแล้ว ยังมีนิทานตลกเจ้าปัญญาเรื่อง ไข้สู ไข้สี³⁰ ของชาวไต (Dai people) ในแคว้นสิบสองพันนา ที่กล่าวถึงพี่น้องสองคนผู้มีชื่อเสียงและเป็นที่ยู่อักกันผ่านนิทานตลกเจ้าปัญญาในกลุ่มชาวไตโบราณทุกครอบครัว* ลักษณะร่วมกันบางประการของนิทานชุดนี้กับนิทานชุดอื่น ๆ สามารถพิจารณาจากกลุ่มคู่กรณีได้ดังนี้

เรื่องที่มีคู่กรณีเป็นเจ้าของนคร ในเนื้อหาของนิทานชุดนี้ ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เจ้าของนครชื่อว่า พญาชาวเม็ง (Paya Zhaomeng) และเป็นกลุ่มนิทานที่มี

³⁰ Ying Yi, translated by John Hoskin and Geoffrey Walton, Folk Tales and Legends of the Dai People The Thai Lue in Yunnan, China. (Bangkok: D D Books, 1992), pp. 127 -162.

* Stories about the brothers Aisu and Aixi, characters typical of the resourceful, ancient Dai people,...that were known to almost every family. (Ibid., p.127)

จำนวนมากที่สุด ได้แก่ เรื่องสละบัลลังก์ (Leave the Throne)* เรื่องร้องไห้และหัวเราะในเวลาเดียวกัน (Crying and Laughing) เรื่องการทำเชือกจากต้นแอช (Making a Rope from Plant Ash) เรื่องแทะกระดูกไก่ (Gnawing on Chicken Bones) เรื่องการโยกย้าย (Moving) เรื่องแก้ปัญหา (Solving a Case) เรื่องนับดวงดาว (Counting Stars) เรื่องร้องไห้เหนือศพม้า (Crying over a Dead Horse) และเรื่องหลังความตาย – คืออะไร? (After Death – What?)

กล่าวโดยภาพรวม คู่กรณีที่เป็นเจ้าผู้ครองนคร มักจะเป็นฝ่ายเริ่มต้นโดยการออกอุบาย เพื่อทดสอบความเจ้าปัญญาของไอ้สุ ไอ้สี แต่ในท้ายที่สุด พวกเขาได้ใช้ไหวพริบของตนแก้ไขสถานการณ์โดยใช้อุบายนั้น ๆ ย้อนกลับมาทำให้เจ้าผู้ครองนครอับอาย และพ่ายแพ้ไอ้สุ ไอ้สี ในที่สุด มิได้มีนัยยะแสดงถึงการทำทนาย หรือการยั่วล้ออำนาจของเจ้าผู้ครองนครแต่อย่างใด เช่น เรื่องสละบัลลังก์ ไอ้สีใช้อุบายทำให้เจ้าผู้ครองนครลงมาจากบัลลังก์ ซึ่งแสดงให้เห็นนัยยะที่ตั้งใจทนายไว้ให้ไอ้สีทำอะไรก็ได้ให้ตนเองนั้นสละบัลลังก์ลงให้ได้ หรือเรื่อง แทะกระดูกไก่ เจ้าผู้ครองนครตั้งใจจะทำให้ไอ้สีเสียหน้า ด้วยการให้เขากินกระดูกไก่ท่ามกลางข้าราชการบริพาร โดยกระดูกไก่เหล่านั้น เป็นเศษที่เหลือจากข้าราชการบริพารกินไว้ เมื่อไอ้สีไม่สามารถขัดคำสั่งได้ จึงต้องกินกระดูกเหล่านั้น เจ้าผู้ครองนครจึงเรียกให้ทุกคนดู และเปรียบเขาเป็นสุนัข เมื่อไอ้สีหนีออกไปเห็นเครื่องในไก่ในขามของเจ้าผู้ครองนคร ก็ใช้ไหวพริบก่ล่าวกับทุกคนว่า แม้แต่สุนัขที่หิวโห น่ารังเกียจที่สุดยังไม่กินเครื่องในไก่เลย แต่เจ้าผู้ครองนครเป็นยิ่งกว่าสุนัขตัวนั้น ทำให้เจ้าผู้ครองนครเสียหน้า และอับอายท่ามกลางข้าราชการบริพารที่เชิญมา ด้วยหมายจะให้เห็นความอับอายของไอ้สี แต่กลับกลายเป็นความอับอายของตนเอง

คู่กรณีที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ เรื่องตัดต้นไม้ (Chopping Down Trees) และเรื่องขอยืมเมล็ดข้าว (Borrowing Rice Seeds) นิทานที่กล่าวถึงคู่กรณีกลุ่มนี้มีน้ำเสียงที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำหมู่บ้าน เช่น เรื่องตัดต้นไม้ ทั้งไอ้สุ และไอ้สี ต่างก็ไม่ปฏิบัติ

* เรื่องสละบัลลังก์ มีเนื้อหาโดยสรุปว่า เจ้าผู้ครองนครต้องการทดสอบปัญญาของไอ้สี โดยการท้าทายให้ไอ้สีทำให้ตนเองลงจากบัลลังก์ ไอ้สีใช้อุบายว่า ตราบใดที่ผู้ครองนครยังอยู่บนบัลลังก์แล้ว มันหมายความว่า เป็นผู้มียศศักดิ์สูงสุด เขาไม่กล้าพูดจาล้อเล่น และใช้กลอุบายที่แสดงความเฉลียวฉลาดได้ ให้ผู้ครองนครลงมาจากบัลลังก์ก่อน จึงจะสามารถดำเนินตามแผนการได้ ผู้ครองนครต้องการเห็นปัญญาของไอ้สี จึงลงมาจากบัลลังก์ซึ่งเป็นไปตามแผนที่ไอ้สีวางไว้

ตามคำสั่งที่ต้องตัดให้ได้ตามจำนวนที่ผู้นำหมู่บ้านตั้งไว้ โดยอ้างว่า ขวานของพวกเขา นั้นไม่คม จึงต้องเสียเวลาในการลับขวานให้คม กระทั่งในที่สุด พวกเขา ก็ไม่ได้ตัดต้นไม้ตามคำสั่งนั้นแต่อย่างใด ส่วนเรื่อง ขอยืมเมล็ดข้าว เมื่อถึงฤดูทำนา พวกเขาได้ขอยืมพันธุ์ข้าวจากผู้นำหมู่บ้าน โดยสัญญาว่าจะนำเมล็ดข้าวเท่าจำนวนเดิม ใส่ไว้เต็มสองตะกร้า มาคืน เมื่อถึงเวลานำมาคืน พวกเขาใส่เมล็ดข้าวที่ฝ่อ ใช้ประโยชน์ไม่ได้แล้วกลับคืนมาแทน ทั้งสองเรื่องล้วนเป็นการตอกย้ำให้เห็นการใช้ปัญญาในการเอาตัวรอด โดยแสดงให้เห็นว่า ผู้นำหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ที่ด้อยปัญญากว่าพวกเขา และรู้ไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมพวกเขาแม้แต่น้อย

คู่กรณีอื่น ๆ ได้แก่ ข้าราชการ เรื่องรัฐมนตรีผู้โง่เขลา (A Foolish Minister) พระเรื่องพุทธทำนาย (The Buddhist Fortune Teller) พ่อค้าจากต่างเมือง เรื่องการชั่งน้ำหนักผ้า (Weighing the Cotton) และ ประชาชนต่างเมือง เรื่องปริศนา 2 ประการ (Two Puzzles) ใ้สึ และ ใ้สี ใช้ความฉลาดของตนเองเป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเหลือพลเมืองของตนในการตัดสินใจปัญหา เช่น เรื่อง รัฐมนตรีผู้โง่เขลา ที่ไม่สามารถจับตัวคนร้ายขโมยเหรียญของแม่ค้าหญิงแก่ ที่เก็บสะสมเงินเหรียญ จำนวน 10 เหรียญ ของตนไว้ได้โดยที่บรรจุน้ำมันหมู เขาให้ผู้ต้องสงสัยทั้งหมดโยนเหรียญลงในภาชนะที่มีน้ำ เหรียญของคนที่โยนลงไปแล้วจะมีคราบน้ำมันลอยขึ้นมาบริเวณผิวน้ำ เพราะต้องได้รับความมันของน้ำมันหมูในโดที่แม่ค้าหญิงแก่ใช้เป็นที่พักเงินของเธอ รวมถึง เรื่อง การชั่งน้ำหนักผ้า และเรื่อง ปริศนา 2 ประการ ที่พวกเขาช่วยให้คนในเมืองของเขาไม่ถูกคนต่างเมืองเอารัดเอาเปรียบ

ลักษณะเฉพาะของนิทานตลกเจ้าปัญญาชุดนี้แตกต่างจากนิทานชุดอื่น ๆ ที่ได้กล่าวถึงข้างต้นคือ มีตัวเอก 2 คน เป็นพี่น้องกัน และดำรงสถานภาพประชาชนธรรมดา ไม่ได้เข้าสู่ระบบราชการแต่ประการใด ความฉลาดเฉลียว เก่งกล้าสามารถของพี่น้องทั้งสองคนนี้เป็นที่เล้าลือกันในหมู่ประชาชน แต่เป็นที่สงสัยกับพญาชาวเมือง จึงเกิดสถานการณ์ในการทดสอบภูมิปัญญาของใ้สึ ใ้สี ในหลาย ๆ เรื่อง ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า

The ruler, Paya Zhaomeng, did not believe that Aisu and Aixi were clever, so he determined to test them personally.³¹

ผู้ครองนคร พญาชาวเม็ง ไม่เชื่อว่า ไข้สู และ ไข้สี เป็นคนฉลาด
ดังนั้น พระองค์ตัดสินใจที่จะทดสอบพวกเขาเป็นการส่วนตัว

การทดสอบในหลาย ๆ ครั้ง ทำให้พญาชาวเม็ง อับอาย ท่ามกลางข้าราชการบริพาร
และประชาชน ไม่ว่าพระองค์จะใช้กลอุบายเช่นใด ทั้งสองพี่น้องก็สามารถผ่านพ้น
สถานการณ์ต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี กระทั่งก่อให้เกิดเป็นความโกรธ และเกลียดชัง

After Paya Zhaomeng had been deceived by Aixi he was angry and hated Aixi.³²

หลังจากที่พญาชาวเม็งถูกทำให้เสียหน้าโดยไข้สี พระองค์โกรธ
และเกลียดไข้สี

Paya Zhaomeng hated Aisu and Aixi but he could do nothing to best them, and so he decided to drive them out the city.³³

พญาชาวเม็งเกลียดไข้สู และ ไข้สี แต่พระองค์ไม่สามารถทำ
อะไรให้สมกับความเกลียดชังพวกเขา ดังนั้น พระองค์จึง
ตัดสินใจขับไล่สองพี่น้องออกจากเมือง

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับคู่กรณีที่เป็นผู้ปกครองนี้ มักเริ่มต้นโดยการทำทนายของ
พญาชาวเม็ง มากกว่าการที่ไข้สู ไข้สีจะเป็นฝ่ายเริ่มต้นสถานการณ์ต่าง ๆ เอง ความเจ้า
ปัญญาของตัวเองจึงเป็นไปในทางโต้กลับในสถานการณ์การประลองปัญญาต่าง ๆ มากกว่า
ที่จะเป็นการล้อเล่นกับอำนาจของชนชั้นปกครอง อีกทั้งคู่กรณีกลุ่มต่าง ๆ มักจะเป็น “คนใน”
มากกว่า “คนนอก” ที่หมายจะมาช่วงชิงดินแดน หรืออำนาจจากคนกลุ่มนี้

³¹ Ibid., p. 129.

³² Ibid., p. 126.

³³ Ibid., p. 138.

การศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคต่าง ๆ กับนิทานตลกเจ้าปัญญาเรื่องอื่น ๆ ในภูมิภาค
 ลุ่มน้ำโขงดังตารางข้างต้นจึงไม่สามารถกระทำได้ เพราะเหตุการณ์หลักที่นำมาใช้เพื่อ
 เปรียบเทียบนั้นมีความแตกต่างกัน จะมีก็แต่ความคล้ายกันในสถานการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง ซึ่ง
 จะมุ่งเน้นการแสดงความสามารถเจ้าปัญญา ฉลาดหลักแหลมของตัวละครเอกเป็นสำคัญ หรือ
 เป็นไปในแนวทางการต่อสู้ที่มีนัยยะทางการเมือง การปกครอง ที่มีได้มีการผลักดันให้ตัว
 ละครเอกทั้งสองเป็นวีรบุรุษภาคประชาชน หากแต่ข้อจำกัดของการวิจัยในครั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า
 นิทานเรื่อง ไอ้สุ ไอ้สี ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทย มีเพียงฉบับเดียว คือ ฉบับที่
 จอห์น ฮอสกิน และ จีออเฟรย์ วิลเลียม แปลเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ผู้วิจัยจึงไม่
 สามารถสืบค้นต้นฉบับที่มีเกินกว่าสองร้อยเรื่องได้ครบถ้วน ทำให้ไม่พบเหตุการณ์หลัก หรือ
 อนุภาคต่าง ๆ ที่จะนำมาเปรียบเทียบกันได้อย่างเด่นชัด

2.4 ลักษณะเฉพาะของนิทานตลกเจ้าปัญญาเวียดนาม

นอกจากลักษณะร่วมบางประการที่เหมือนกันในนิทานตลกเจ้าปัญหาดังกล่าว
 ข้างต้นแล้ว แม้จะมีความใกล้ชิดกันด้วยภูมิรัฐศาสตร์ และพื้นฐานทางวัฒนธรรม แต่ในแต่ละ
 ประเทศเองต่างก็มีลักษณะเฉพาะ อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของประเทศตนปรากฏไว้ใน
 เนื้อหาของนิทานเช่นกัน ดังนี้

2.4.1 การเลื่อนสถานะของตัวเอก ในประเทศไทย กัมพูชา และลาว ตัวเอกได้ เลื่อนสถานะจากประชาชนธรรมดาเป็นขุนนาง ข้าราชการนั้น เกิดจากการถวายตัวให้กับ กษัตริย์ ต่างจากประเทศเวียดนาม ที่ตัวเอกเลื่อนสถานะจากการใช้ความรู้ความสามารถของ ตนเอง โดยต้องผ่านการสอบในระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับประเทศ ด้วยเพราะ ประเทศเวียดนามยึดชนบการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการตามแบบอย่างของลัทธิขงจื้อ ทุก คนมีโอกาสเท่าเทียมกัน ต้องใช้ความมานะพยายาม ความสามารถของตนเองเป็นเครื่องมือ ในการเลื่อนสถานะดังกล่าว ส่วนการถวายตัวให้กษัตริย์นั้น แสดงว่ากษัตริย์มีอำนาจสูงสุด โดยมีพื้นฐานความคิดว่ากษัตริย์นั้นเป็นสมมุติเทพ

2.4.2 กษัตริย์ ผู้มีอำนาจสูงสุดเหนือบุคคลทั้งหลายทั้งปวง เป็นที่เคารพยำเกรงของประชาชนทั่วไป พฤติกรรมบางประการ แนวคิดบางอย่างของกษัตริย์เป็นสิ่งที่ประชาชนไม่พอใจ แต่กษัตริย์อยู่ในสถานภาพที่ประชาชนไม่สามารถอาจเอื้อมไปต่อว่าได้แม้กระทั่งการมองเห็นหน้ากษัตริย์ ประชาชนไม่สามารถมองได้ ต้องใช้อุบายบางประการที่ทำให้มองเห็นหน้ากษัตริย์ ดังที่ศรีธรรมาโศภิต ต้องกินผักบั้งไต้ราว และ เชียงเมียง ต้องกินขนมป้อนที่เป็นเส้นยาว ด้วยการงยหน้าอ้าปาก ซึ่งแตกต่างจากกวีจิ่ง ที่เขาสามารถโต้ตอบกับกษัตริย์ได้ ตั้งแต่ยังเล็ก แม้ว่าจะได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากประเทศจีนว่า กษัตริย์เป็นตัวแทนแห่งสวรรค์ก็ตาม แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ประชาชนของทั้งสองประเทศก็ยังมีความคิดที่ไม่ต่างกันว่า กษัตริย์เป็นบุคคลที่นำมาซึ่งความเป็นความตายกับชีวิตของพวกเขาได้

ข้อสังเกตประการหนึ่งของผู้วิจัยพบในการศึกษาเปรียบเทียบนิทานตลกเจ้าปัญญาของทั้งสองประเทศนี้ การกล่าวอ้างถึงพระนามที่ใช้ในนิทานตลกเจ้าปัญญาของประเทศเวียดนาม มีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นกษัตริย์พระองค์ใด หรือยุคใด แต่ในประเทศอื่นบอกเพียงว่าเป็นกษัตริย์ พระราชา หรือกล่าวเพียงว่า พระเจ้ากรุงจีน

2.4.3 ศาสนา ในประเทศกัมพูชา ไทย และลาวนั้น ประชาชนนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนมาก และจัดว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ทำให้เนื้อหาในนิทานกล่าวถึงพระวัด รวมถึงการถามตอบปัญหาธรรมะ เพื่อเป็นการวัดความรู้ ปัญญากับตัวเอง ซึ่งต่างจากในประเทศเวียดนาม ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีในช่วงที่ศาสนาพุทธเฟื่องฟู หากแต่ในสังคมขณะนั้น ลัทธิขงจื้อมีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของประชาชนเป็นอย่างมาก ทำให้เนื้อหาส่วนที่กล่าวถึงพระ หรือวัดในศาสนาพุทธมีปรากฏเป็นเพียงการเสียดสี ในเรื่องพระพุทธรูปเมาเท่านั้น ไม่ได้มีบทบาทในการแสดงความเก่งกาจ ความเฉลียวฉลาดของตัวเองในทางพระพุทธศาสนาเหมือนกับอีกสามประเทศ อีกทั้งเรื่องจ่าง กวีจิ่งหรือวัดไม่ได้มีส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง ต่างจากที่ศรีธรรมาโศภิตผ่านวิกฤตในชีวิตหลายครั้งด้วยการบวชเป็นพระในบวรพุทธศาสนา หรือการล้อเล่นกับพระผู้ใหญ่ของเชียงเมียง เป็นต้น เป็นการเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศกัมพูชา การนำพระพุทธศาสนามาล้อเล่นนั้น เป็นทางออกประการหนึ่งของสังคมเพราะศาสนาเป็นสิ่งที่ประชาชนในสังคมให้ความเคารพ เลื่อมใส ศรัทธา ได้แต่เพียงนับถือ กราบไหว้ โดยไม่มีข้อ

โต้แย้งโต้ตอบกับชนบจารีตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ในนิทานตลกเจ้าปัญญาจึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่ทำให้ประชาชนแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกในอีกแง่มุมหนึ่งได้

สรุป

ด้วยพื้นฐานทางวัฒนธรรมและสังคมที่ใกล้เคียงกัน ในรูปแบบที่สังคมมีการแบ่งชนชั้น แบ่งแยกสถานะทางสังคมของคนในแต่ละกลุ่ม มีความลดหลั่นกันตามอาวุโส มีผู้ใหญ่ มีผู้น้อย สังคมลักษณะนี้มักมีนิทานในรูปแบบ *นิทานตลกเจ้าปัญญา* เช่นเดียวกับทั้งสี่ประเทศในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง เพื่อเป็นพื้นที่ที่ “ผู้น้อย” ได้ระบายความอัดอั้น คับข้องใจ เพื่อขบเซขบ และให้โอกาสในการล้อเลียน “ผู้ใหญ่” ซึ่งนอกจากจะได้ความสนุกสนาน ตลกขบขันแล้ว ยังเป็นจิตวิทยาประการหนึ่งที่ปลดปล่อยตนเองจากภาวะกดดันได้

“ผู้ใหญ่” หรือ “ตัวตลก” (butt of joke) โดยมีนัยยะว่าเป็นเป้าล้อเลียนนั้น ในแต่ละวัฒนธรรมมีการเลือกนำเสนอกลุ่มคนในสังคมบางกลุ่มให้เป็นตัวตลก และการที่ใครหรือคนกลุ่มใดจะถูกนำมาเสนอให้เป็นเป้าล้อเลียนนั้นมักขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน หรืออุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ดังที่ คาร์มัน³⁴ (Karman) เรียกว่าเป็น เป้าล้อเลียนทางอุดมการณ์ (ideological target) ซึ่งตรงกับที่ผู้วิจัยในกรณี “คูตรงข้าม” ดังที่จะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 3

ในนิทานตลกเจ้าปัญญาของทั้งสี่ชาติ ในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงนี้ สามารถสรุปได้ว่าเป้าล้อเลียนทางอุดมการณ์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1) การล้อเลียนกลุ่มผู้ปกครอง ไม่ว่าจะป็นกษัตริย์ หรือขุนนาง ไม่เว้นแม้แต่กลุ่มผู้มีอำนาจระดับท้องถิ่น ด้วยเพราะคนกลุ่มนี้หากเปรียบเทียบกับประชาชนทั่วไปแล้ว เป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า การล้อเลียนกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า หรือการกำหนดให้คนกลุ่มนี้กลายเป็นคนโง่เขลา และต้องพ่ายแพ้ เสียรู้กับตัวเอง จึงเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดเสียงหัวเราะสำหรับนิทานตลกเจ้าปัญญา

³⁴ Attardo Salvatore, *Humorous Texts: Semantic and Pragmatic Analysis*, (Berlin: Mouton de Gruyter, 2001), p. 24.

2) การล้อเลียนกลุ่มชาวต่างชาติ ที่กล่าวถึงกลุ่มชาวต่างชาติ หรือชนกลุ่มน้อยในประเทศ โดยคนกลุ่มที่นำมาล้อเลียนนั้นอาจเป็นกลุ่มที่ถูกมองว่าด้อยกว่าตนอยู่แล้ว รวมถึงกลุ่มที่มีอำนาจเหนือตนก็ถูกนำมาล้อเลียนเช่นกัน เพื่อเป็นการแบ่งแยกให้ชัดเจนว่าเป็น "เรา" หรือ "เขา" และแสดงให้เห็นว่า "เรา" มีอำนาจเหนือกว่า "เขา" เหล่านั้น จะเห็นได้ว่าในกรณีของประเทศเวียดนาม ชาวต่างชาติที่มุ่งล้อเลียนมีแต่เพียงชาวจีนเท่านั้น เป็นเพราะจีนเคยเข้ามาปกครองและมีอำนาจเหนือกว่าชาวเวียดนามเป็นเวลานาน ความคับแค้นใจที่ชาวเวียดนามสั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจึงต้องอาศัยนิทานพื้นบ้านเช่นนี้เป็นเครื่องระบายความกดดัน ส่วนชาวต่างชาติของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงแตกต่างกันออกไป โดยมีวัตถุประสงค์ทั้งสองประการควบคู่กันไป กล่าวคือ การแสดงให้เห็นอำนาจที่เหนือกว่ากับชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศนั้น ๆ หรือประเทศเพื่อนบ้านที่มีอำนาจเหนือกว่าตนเองเพื่อเป็นการข่มขู่

3) การล้อเลียนอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เป็นเป้าล้อเลียนที่สำคัญของนิทานตลกเจ้าปัญญาของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเวียดนาม โดยประชาชนต้องการเสนอแนะแห่งการล้อเลียนบนพื้นฐานความเชื่อที่ยังคงมีอยู่ นั่นว่า ท่ามกลางความอดอยากยากแค้นของประชาชน หากแต่เป็นความเชื่อ พิธีกรรมเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว พวกเขาต้องจัดหาของที่ดีที่สุดเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์พอใจ และยินดีที่จะช่วยเหลือ บรรเทาความทุกข์ยาก ความลำบากของตนเองให้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

นิทานตลกเจ้าปัญญาในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงนี้ เป็นไปตามรูปแบบของนิทานตลกเจ้าปัญญาที่เป็นสากล แต่ยังคงมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศตนแทรกอยู่ในเนื้อหา ดังจะได้จำแนกในบทต่อไป อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน แต่ในฐานะผู้อ่านวรรณกรรมข้ามชาติแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นนิทานตลกเจ้าปัญญาของชนชาติใด ในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงก็สามารถทำความเข้าใจในนิทานมุขตลกเหล่านี้ได้ไม่ยากนัก ด้วยพื้นฐานทางวัฒนธรรมและดินแดนที่ใกล้เคียงกัน การศึกษาอนุภาคของนิทานตลกเจ้าปัญญาเหล่านี้มีลักษณะของรูปแบบ และเนื้อหาบางประการที่พ้องกัน ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า นอกเหนือจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันแล้ว ยังเป็นผลมาจากภูมิรัฐศาสตร์ ดินแดนที่ติดต่อกัน การเล่าต่อกันปากต่อปาก ในรูปแบบ "มุขปาฐะ" นั้น ย่อมทำให้เกิดการแพร่กระจายของนิทานในวงกว้างได้ทำให้มีลักษณะบางประการที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งไม่สามารถ

สืบทราบได้ว่า แหล่งใดเป็นต้นกำเนิดที่แน่นอน ทราบเพียงแต่พื้นที่บริเวณนี้มีการติดต่อสื่อสาร ถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต่อกัน

ลักษณะสากลที่พบในการศึกษานิทานตลกเจ้าปัญญาในส่วนต้นของบทนี้ จากการศึกษาอนุภาคของเรื่อง โดยใช้ดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านนั้น มีหลายส่วนที่พ้องกันกับนิทานของชาติอื่น ๆ แม้ว่ามีได้มีภูมิรัฐศาสตร์ที่ใกล้เคียงกันเหมือนกับทั้งสี่ประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ที่ใกล้กัน และมีการติดต่อ เดินทางไปมาระหว่างกัน นิทานเหล่านี้จึงมีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ (local) มีลักษณะร่วมในระดับภูมิภาค (regional) และมีลักษณะสากลร่วมกันทั่วโลก (global)